

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

LUONTOMATKAILUREITIT OPPAAN SILMIN

Kahden reitin kartoitus

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Matkailun ala
Matkailun koulutusohjelma
Elämysmatkailu
Opinnäytetyö
Kevät 2014
Jana Parpala

Lahden ammattikorkeakoulu
Matkailun koulutusohjelma

PARPALA, JANA:

Luontomatkailureitit oppaan silmin
Kahden reitin kartoitus

Elämymatkailun opinnäytetyö, 35 sivua, 28 liitesivua

Kevät 2014

TIIVISTELMÄ

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö keskittyy luonnossa tapahtuvaan aktiiviloma-matkailuun. Toimintaympäristönä on julkisilla varoilla luotuja, reittimerkistöllä opastettuja, vapaaseen kansalaiskäyttöön tarkoitettuja luontokohteita ja -palveluita Suomessa ja Slovakiassa.

Työssä on teoreettinen ja toiminnallinen osio. Teoreettisessa osiossa on tarkoitus johdattaa lukijaa luontomatkailun historiaan Suomessa ja Slovakiassa. Toiminnallisessa osiossa tutustutaan konkreettisiin luontokohteisiin ja kahden maan luontoreittiin, joista toinen on Suomessa (Lahdessa) ja toinen Slovakian Ylä-Tatroilla (Vysoké Tatry). Lopuksi pohditaan, millainen merkitys on hyvin merkityllä luontoreitillä matkailijalle, oppaalle ja elämyksen syntymiselle luonnossa.

Työn toimeksiantajana on opinnäytteen tekijän oma VivaSlovakia -niminen yritys. Kerätty aineisto palvelee ensisijaisesti oppaana ja yrittäjänä toimivaa opinnäytteen tekijää, mutta saattaa tuoda myös jotakin uutta tietoa suomalaisille reitiohjeistuksen laatijoille. Opinnäytetyö sisältää teknisen reittianalyysin, mutta keskittyy enemmän luonnossa syntyvään elämykseen, luontokävijöiden turvallisuuden ja oppaan roolin huomioimiseen reittimerkinnän avulla. Menetelmänä on ollut havainnointi, empiirisen tiedon keruu ja analysointi tulevaisuuden kannalta.

Reittianalyysi osoittaa, että hyvin merkitty luontoreitti kansallispuistossa on matkailullisesti hyvin kiinnostava ja taloudellisesti tuottava, vaikka vaatiikin säännöllistä huoltoa ja investointeja. Sellainen reitti tarjoaa matkailijalle sekä oppaalle turvallisen luontoelämysympäristön, joka parhaiten edistää luontoelämyksen syntymistä. Hyvällä luontoreitillä on myös laaja työllistävä vaikutus.

Toisaalta urbaanireitti Lahdessa ei ole kehitetty tuottamaan matkailutuloja, vaan iloa kaupunkilaisille ja luonnon ystäville ja siinä se on onnistunutkin. Kuitenkin reitin matkailullinen kehittäminen voisi liittää sen laajempaan kokonaisuuteen. Tämän ansiosta se voisi tarjota alueelle uusia elämymahdollisuuksia, palvella luontokävijöitä paremmin ja luoda uusia työmahdollisuuksia tulevaisuudessa myös oppaille.

Asiasanat: luonnon matkailukohteet, vaellusreitit, oppaan työ, Slovakian vuoristo

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Tourism and Hospitality

PARPALA, JANA:

Title: Nature Tourism Routes through a
Guide's eyes
Mapping of two routes

Bachelor's Thesis of Adventure Tourism 35 pages, 28 pages of appendices

Spring 2014

ABSTRACT

This thesis focuses on the functional activity taking place in nature tourism. The research environment is created with public funds, guided with special marks in the nature routes. These routes are created with public funds for use by the general public in Finland and in Slovakia.

The study includes a theoretical and a functional part. In the theoretical part the main focus is in the history of nature based tourism in Finland and Slovakia. The functional part of the study introduces concretely two nature routes, one in Finland (Lahti) and one in Slovakia's High Tatras. Finally, the importance of well-marked nature route has for the traveler, tour guide and experience in nature is considered.

The study is sponsored by company VivaSlovakia, the owner of which is working in the routes discussed in this thesis. Primarily the study will serve as advise for client the company and its owner who works as a guide and as an entrepreneur, but possibly it will give also some new information for the creators of nature routes in Finland. This study concentrates on nature-based experiences and the role of route marking for the safety of the visitors and for use by the guide. It also includes technical route analysis. The method of the study has been the routes observation, empirical data collection and data analysis for its development in future.

The results show, that a well-marked nature route is for tourism very interesting and economically productive, even if it needs regular maintenance and investments. Such a route offers the traveler and the guide a safe experience in nature, and this environment gives the best possibilities for nature adventure. The route has also then economic productivity in addition to a wide impact on employment.

The nature route in Lahti was not created for economic productivity and profit, but to give joy to all nature lovers. The touristic development of the route will offer better services, if it is connected to a larger area. As a result, it could offer new opportunities for adventure and new services for visitors and will possibly also create new jobs for guides in the future.

Key words: Tourist attractions in nature, hiking routes, guiding, Slovak mountains

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen toimeksiantaja	1
1.2	Tavoitteet ja näkökulma	2
2	OPPAAN TYÖ LUONTOMATKAILUSSA	3
2.1	Elämyksen merkitys	4
2.2	Oppaan koulutusprosessi	6
2.3	Oppaan rooli	7
3	LUONTOMATKAILU SUOMESSA	9
3.1	Luontomatkailun historia	10
3.2	Vaellusmatkailu ja vaellusasiakas	11
3.3	Reittien merkistö Suomessa	12
3.4	Turvallisuus Suomen luonnossa	14
3.5	Opastuksen luonne Suomen vaellusreiteillä	14
4	LUONTOMATKAILU SLOVAKIASSA	16
4.1	Luontomatkailun historia Slovakiassa	18
4.2	Vaellusmatkailu ja vaellusasiakas	19
4.3	Reittien merkistö Slovakiassa	20
4.4	Turvallisuus Slovakian vuoristossa	21
4.5	Vuoriston kävijäsäännöt ja retkivarustus	23
4.6	Opastuksen luonne Slovakian vuoristoalueella	25
5	VALITUT VAELLUSKOHTEET	28
5.1	Reittikuvaus Lahden luonnosta	28
5.2	Reittikuvaus Slovakian (TANAP) alueelta	31
5.3	Yhteenvedo reittien kartoituksesta	33
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	34
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	43

1 JOHDANTO

Vuonna 2010 aloitin Lahden ammattikorkeakoulussa matkailualan opiskelun, suuntana elämymatkailu. Olen toiminut jo tätä ennen matkailualalla erilaisten teemamatkojen ja patikointimatkojen oppaana mm. luontoreiteillä Slovakiassa. Keväällä 2013 osallistuin Outdoors Finland Etelä -projektin järjestämään koulutukseen. Outdoors Finland on Matkailun edistämiskeskuksen (MEK) hallinnoima hanke ja koulutuksen teemana oli luontomatkailuun liittyvää vaellus-, pyöräily- ja melontareittien suunnittelua ja toteutusta. Edellä mainitun hankkeen tavoitteena on kuitenkin koko Suomen luonnon reittitason ja asiakaslähtöisyyden parantaminen sekä yhteistyön lisääminen maakunnallisella sekä valtakunnallisella tasolla. Reittien tason nousun myötä toivotaan Suomessa myös käyttäjämäärien nousua.

Tulevaisuuden matkailumarkkinat perustuvat yhä enemmän unelmiin ja tunteisiin. Matkailu on elämyksen tavoittelua. Elämys on usein tekemiseen liittyvä prosessi. Monimuotoinen luonto on ihmisille yhä kiehtova ja se tarjoaa aitoja elämyksiä vastapainoksi stressaavalle työelämälle ja mielenrauhaa erilaisten luontoharrastusten kautta. Usein elämyksellinen toiminta liittyy juuri luontomatkailuun.

Koska olen itsekin saanut oppaan työni kautta jakaa luontoelämyksiä muiden luontoystävien kanssa, halusin myös tässä opinnäytetyössäni keskittyä luontomatkailuun ja vaellusreitteihin. Tämän kirjallisen työn aiheena on kaksi kesäluontoreittiä, joista toinen Suomessa ja toinen Slovakiassa. Aloitin reittitietojen kartoituksen edellä mainitun koulutuksen pohjalta toukokuussa. Muun aineiston kokosin kesällä 2013, jolloin minulla oli mahdollisuus Erasmus -opiskelijavaihdon aikana keskittyä havainnointiin ja empiirisen aineiston keruun myös Slovakian vuoristoreiteillä.

1.1 Tutkimuksen toimeksiantaja

Tämän työn toimeksiantajana toimii tässä tapauksessa oma yritykseni VivaSlovakia. Yrittäjänä ja tekijänä samassa persoonassa voin käyttää välittömästi keräämäni tieto- sekä kokemusaineistoa ensin matkaoppaan ja myöhemmin mahdollisesti Suomen luonnossa reittiluokittelijan työssä.

Olen syntynyt ja elänyt nuoruuteni Slovakiassa. Suomeen tulon jälkeen olen työskennellyt 15 vuotta kahden eri suomalaisen yliopiston palveluksessa. Vuonna 2006 perustin oman toiminimen VivaSlovakian. Nykyisin matkustan työkseni oppaana ja matkanjohtajana suomalaisten asiakkaiden kanssa eri matkatoimistojen toimeksiannosta entiseen kotimaahani sekä muihin slaavilaisiin maihin. Tässä opinnäytetyössä olen voinut hyödyntää omaa äidinkieltäni, kulttuuritaustaani, aiempaa työkokemustani ja yritykseni yhteistyöverkostoa.

1.2 Tavoitteet ja näkökulma

Tutkimustavoitteena oli teoreettisen ja empiirisen aineiston keräys Suomen ja Slovakian luontomatkailun historian taustoista ja kahden luontoreitin nykytilanteista. Kerätty aineisto palvelee ensisijaisesti toimeksiantajana toimivaa yritystäni VivaSlovakiaa, mutta saattaa tuoda jonkin verran uutta näkökulmaa Suomen luontoreittien tai merkistön kehittämisessä.

Teoreettisessa osiossa perehdytään luontomatkailun historiaan Suomessa ja Slovakiassa. Toiminnallisessa osiossa tutustutaan konkreettisiin luontokohteisiin ja kahden maan luontoreittiin, joista toinen on Suomessa (Lahdessa) ja toinen Slovakian Ylä-Tatroilla (Vysoké Tatry). Lopuksi pohditaan millainen merkitys on hyvin merkityllä luontoreitillä matkailijalle, oppaalle ja elämyksen syntymiselle luonnossa. Tietoperusta rakentuu matkailualan yleiseen ja edellä mainittuun tarkentavaan koulutukseen sekä luontokohteisiin liittyvään kirjallisuuteen. Tutkimusmenetelmänä on käytetty havainnointia ja empiiristä (eksperimentaalista) kokemukseen perustuvaa tietoa reittikokemuksista. Reittiaineiston keruussa olen hyödyntänyt Sports Tracker -mobiiliohjelmaa älypuhelimien kautta.

Yhteisenä näkökulmana on ollut oppaan työ ja kokemus suomalaisten asiakkaiden palvelemisesta mm. Lahti -oppaan ja Slovakian patikkamatkojen matkanjohtajan roolista vuosina 2004 - 2013. Tämä kokemus on antanut taustatukea myös empiirisen tiedon analyysiin. Keskityn työssäni vain kesäreittien laatuun ja elämyksen mahdollisuuksiin. Liitteenä on kerätty reittiaineisto ja kokoava taulukko.

2 OPPAAN TYÖ LUONTOMATKAILUSSA

Globaalisti tarkastellen matkailijoiden määrä on kasvussa. Maailman matkailujärjestön (World Tourism Organisation, WTO) pääsihteerin Taleb Rifai mukaan WTO ennustaa matkailun kasvua koko tämän vuosikymmenen ajan keskimäärin 3,8 prosentin vauhtia. Maailman talouden ongelmista huolimatta matkailu on kasvanut nopeasti rajojen avautumisen myötä. Kun vuonna 1950 kansainvälisiä matkailijoita oli 25 miljoonaa, vuonna 1990 heitä oli jo 435 miljoonaa. Vuonna 2012 määrä oli jo ensimmäistä kertaa ylittänyt miljardin rajan (1035 miljoonaa). (Suomen tietotoimisto 2013).

Ilmiö tuo vahvaa luottamusta matkailualan tulevaisuuteen myös usean vuoden matkailualalla toimineille yrittäjille ja matkailun opiskelijoille. Vaikka matkailijamäärien kasvu kohdistuu WTO:n tilastojen mukaan eniten Aasian Tyynenmeren alueelle (vajaa neljäsos matkailijoiden kokonaismäärästä), voidaan päätellä, että ihmiset yhä haluavat matkustella ja rahaa elämyksiin löytyy.

Matkailuedistämiskeskuksen (MEK) mukaan matkailuelinkeino on Suomessakin jatkuvassa kasvussa ja Suomen talous kasvaa sen vaikutuksesta. (MEK 2013). Suomalaisen Metsähallituksen ja Slovakian Matkailukeskuksen (jatkossa SACR, slovakiksi Slovenská agentúra pre cestovný ruch/ englanniksi Slovak Tourist Board) tilastojen mukaan myös luontomatkailijoiden määrä on molemmissa maissa kasvussa. Suomen luku ylittää jo 5 miljoonaa kävijää vuodessa. (Metsähallitus 2013). Slovakian matkailutilastoja luodaan pelkästään majoituspalveluiden käyttäjien mukaan. Kuitenkin myös siellä luontoalueiden käyttäjien määrä kasvaa, päätellen majoitustietojen lukujen kehityksestä. (SACR 2013 a).

Luonto- ja liikuntamatkailu on matkailumuoto, jossa päätavoitteena on uuden kokeminen ja aktiivinen osallistuminen. Vaikka tässä toiminnassa tukeudutaan usein muun olemassa olevaan matkailuverkostoon, sillä on uusi ulottuvuus. Se tuottaa asiakkaalle lisäarvoa, uuden oppimista ja hyötyä, joka on sovussa omaan hyvinvoinnin sekä ympäristön kanssa. Tämä matkailumuoto on osana elämysmatkailua. Elämysmatkailussa puhutaan elämisyhteiskunnasta (mm. hyvinvointivaltiot) ja elämysteollisuudesta. Elämysteollisuus tarkoittaa innovaatioympäristöä, jossa eri osaamisalueet ja toimijat kohtaavat toisensa toimiakseen vuorovaikutuksessa.

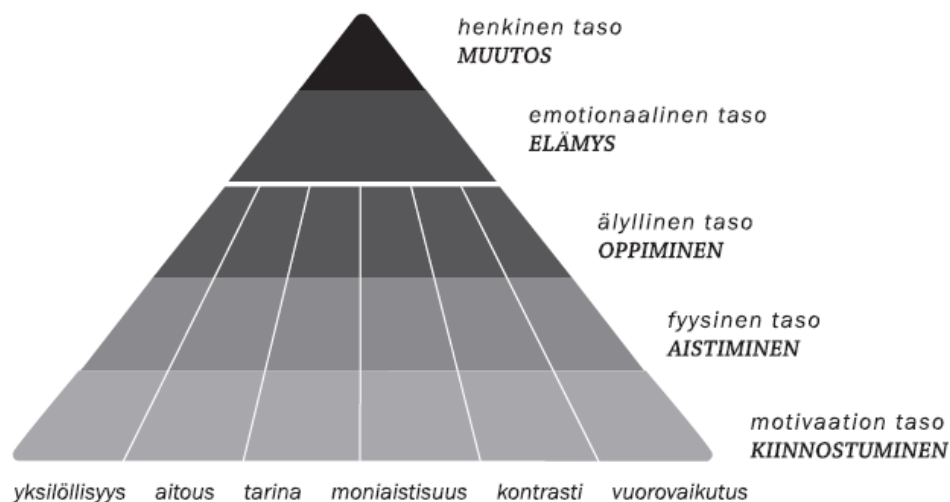
Elämysteollisuus on yksi nopeimmin kasvavista toimialakokonaisuuksista. (Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2012.)

2.1 Elämyksen merkitys

Komppulan & Boxbergin mukaan, elämyksellisyyttä ja elämysten viehätysvoimaa on jo useita vuosia hyödynnetty matkailumarkkinoinnissa. Erityisesti ohjelmapalvelualalla ja luontomatkailussa kävijöitä houkutellaan erilaisten elämysten avulla. (Komppula & Boxberg 2002, 26-27.)

Elämystuottajan käsikirjassa määritellään matkailuelämyksen positiiviseksi ja merkittäväksi tuotteeksi, jota asiakas muistaa aina. Usein siihen liittyy itsensä ylittämisen tunne, jolloin koetaan jotain erityistä, mitä ei normaali arjessa onnistuisi. Elämykset voivat parhaimmillaan positiivisesti muuttaa matkailijan arkiperisoonaa. Elämyksen syntymiseen tarvitaan montaa elementtiä, joista kertoo mm. elämyskolmio. (Tarssanen & Kylänen 2005).

Elämyskolmio-mallissa (ks. kuvio 1. alla) nähdään elämyksen kaikkien tasojen ja elementtien rakennelmaa. Mallissa on muodostettu elämyksen syntymisen ideaalityyppi, joka kuvaa täydellisen elämystuotteen kaikilla tärkeillä osatekijöillä.

Kuvio 1. Elämyskolmion elementit (vaakarivi) ja tasot (pystyakseli)

Elämystä voidaan tarkastella asiakkaan kokemuksen ja tuotteen elementtien tasolla. Koska elämys on täysin yksilöllinen kokemus, sitä ei voida etukäteen luvata.

Elämystuotteeseen voidaan kuitenkin lisätä elämyksen edellytyksenä pidettäviä elementtejä kuten yksilöllisyys, aitous, tarina, moniaistisuus, kontrasti ja vuorovaikutus. Viiden tason (motivaatio, aistiminen, oppiminen, elämys ja muutos) kautta taas voidaan arvioida elämystuotteen vaikuttavuutta. (Tarssanen 2009.)

Palvelun tarjoaja voi toimia vain tiettyyn vaiheeseen asti. Elämys on henkilökohtainen subjektiivinen kokemus, eikä matkailuelämyksiä voida taata. (Komppula ym. 2002, 29; Tarssanen 2009, 10). Matkailuammattilaisen tunnistaa siitä, että hän osaa ehkäistä tyytymättömyyttä, sopeutua muutokseen ja luoda positiivista energiaa. (Tarssanen 2009, 29.)

Asiakkaan elämykseen vaikuttavat kuitenkin asiakaspalveluhenkilöstön lisäksi myös muut asiakkaat ja muiden yhteistyöyritysten henkilöstö sekä positiivisesti että negatiivisesti, Tarssanen toteaa. Oppailla ja matkanjohtajilla päivät saattavat venyä ongelmien sattuessa pitkiksi ja heidän arki voi olla raskasta, silti he eivät saa antaa väsymyksen näkyä ja tunteiden vallata. (Tarssanen 2009, 34).

Luontomatkailussa ja vaellusmatkojen markkinoinnissa tarjotaan esimerkiksi MatkaMielen ja TEMAn matkatoimistojen www-sivuilla luonnon läheisyyden lisäksi paikallisen kulttuurin ja ihmisten läheisyyttä. (Matkamieli 2013; Tema-matkat 2013.)

Riippuen asiakkaan omasta kiinnostuksesta, tätä mahdollisuutta saatetaan arvostaa enemmän kun kiertomatkojen antia. Tästä voidaan päätellä, että elämyksen syvyyttä voidaan lisätä esim. emotionaalisella tai henkisellä tasolla välittömän kontaktin kautta joko uuteen ympäristöön tai vieraan kansan edustajaan. Oppaiden rooli tässä ympäristössä on merkittävä, sillä hän toimii usein matkanjärjestäjien sekä asiakkaiden ainoana kanavana muuhun matkailualan palveluverkostoon.

Suomalaisten asiakkaiden patikointimatkoissa tärkeinä tekijöinä pidetään ryhmän pientä kokoa, ympäristön turvallisuutta, hyvää ryhmähenkeä ja suomenkielisen oppaan saatavuutta. MatkaMielen johtohahmon Esko Honkasen mukaan oppaan rooli varsinkin ulkomaan patikkamatkoilla on huikea. Opas usein osaa parhaiten kertoa alueen historiasta, luonnon roolista ko. maan ja kansan elämässä ja esittelee nähtävyyksiä asiakkaan omalla kielellä. Englanniksi harvoin syntyy välitön kontakti asiakasryhmän ja kohdemaan ihmisten välille. Opas vaikuttaa positiiviseen

ryhmähenkeen ja turvallisuuden tunteeseen, jolloin asiakas voi keskittyä nauttimaan lomastaan. (Honkanen 2013.)

Matkailuteollisuuden kovassa kilpailutilanteessakin on mahdollisuuksia valita Sinisen meren strategian (Blue Ocean Strategy). Tätä strategiaa pidetään kilpailustrategioiden vastakohtana, sillä se ei keskity kilpailuvalttiin, vaan täysin uudelleenlaiseen liiketoimintaan. Toimintaa keskitetään sellaiseen alueeseen, jossa ei vielä ole kilpailua, jolloin tarkoin valittu toimintastrategia on yrityksen toiminta-ajatuksen varmistajana pitkällä tähtäyksellä. (Näsi & Aunola 2002).

Keskittyminen ja erikoistuminen yhteen kapeaan toiminta-alueeseen kuten patikointiin ovat vaatineet sopivien luontokohteiden löytymisen, jossa ei vielä ole turistimassoja. Näin oli MatkaMielen asiakkaille tarjottu yli kymmenen vuotta sitten elämystuotteeksi Slovakian TANAP -alue (Kansallispuisto Vysoké Tatry). Honkasen mukaan matkatoimiston useat vakioasiakkaat haluavat matkustaa sinne yhä uudelleen. Vaikka vuoristo tarjoaa upeita elämyksiä, suuri merkitys asiakkaiden viihtymiseen on suomenkielisellä oppaalla, joka on ko. matkoilla aina mukana. (Honkanen 2013.)

2.2 Oppaan koulutusprosessi

Brittiläisessä Tourist Management -matkailun ammattilehdessä todetaan matkoppaiden olevan tärkeässä avaintehtävässä matkailijoiden elämyskokemuksen luojina. Heillä on oman tietämyksen, tulkinnan, kulttuuri- ja palveluosaamisen kautta kyky ja mahdollisuus muuttaa matkustaminen elämyskokemukseksi. (Ap & Wong 2001.)

Oppaat toimivat usein koulutuksestaan huolimatta työssä eri tavalla. Heidän toiminta perustuu taitojen ja tietojen lisäksi erilaiseen elämäkokemukseen, henkilökohtaiseen historiaan, kulttuuritaustaan ja luonteeseen.

International Journal of Tourism Research (2008) artikkelissa: Tour Guiding, Organisational Culture and Learning: Lessons from an Entrepreneurial Company käsitellään aihetta pienen matkatoimiston opastominnasta oppivan organisaation ja oppimisprosessin näkökulmasta. Artikkelissa pohditaan uusien oppaiden koulu-

tusta, jossa tasalaatuisuuden saavuttaminen on haasteena siksi, että oppaiden rooli on alati muuttuva ja dynaaminen (asiakkaiden ja teemojen mukaan). Tämän lisäksi heidän työnsä on usein irrallinen pysyvästä organisaatiokulttuurista, jossa voitaisiin jatkuvasti oppia toisilta. Parhaita opastustarinoita ovatkin oppaan henkilökohtaiset tarinat. Kertomukset tapahtumista, joita sattuiivat aidosti oppaan omassa elämässä, hänen ystävilleen tai sukulaisilleen heille tutuissa paikoissa, jäivät myös asiakkaille parhaiten mieleen. (Lugosi & Bray 2008, 474.)

Elämystuottajan käsikirjan mukaan matkailuteollisuus tarjoaa kiinnostavaa, mutta jatkuvasti muuttuvaa haasteellista työtä, joka on opettavainen ja ihmisläheinen. Tämä työ antaa mahdollisuuden oppia jatkuvasti jotakin uutta mm. ihmisyydestä, maailmasta ja muista kulttuureista ja usein kasvattaa avarakatseisia kosmopoliitteja, joiden näkemyksille on käyttöä matkailun lisäksi muuallakin. (Tarssanen 2009, 18, 35.)

Annual of Tourism Research -lehden (2005) artikkelissa *Tourism and glocalization, "Local" Tour guiding*, kirjoittaja käsittelee paikallisoppaan työn perspektiiviä. Vaikka yleisesti paikallisuus ja globaalisuus ovat vastakkaisia termejä, toisaalta niitä voidaan nähdä samalla puolella. Oppaiden omaksuessaan uusia toimintatapoja ryhmien asiakaspalvelutilanteissa, he itse voivat muuttua muiden kulttuurien lähettilääksi kotialueella. Heillä on jatkuva kontakti ulkomaailmaan, paljon tietoa, kokemusta ja taitoa muiden kulttuurien toimintatavoista ja ajattelutavoista. Sen vuoksi he ovat avainhenkilöinä turisteille oman paikalliskulttuurin edustajina, mutta edustavat edistyksellisyyttä myös omalle kansalle, jolloin he ovat usein ajan tasalla oleva tietopankki ja kanava ulkomaailmaan. (Salazar 2005.)

2.3 Oppaan rooli

Oppaan työ ja rooli matkailun peruskoulutuksen lisäksi vaatii mukana elämistä ja jatkuvaa perehtymistä, josta vastaa usein opas itse. Samoin kuin eräoppaan työ luonnossa ei perustu pelkkään teoriakoulutukseen, vaan luonnon tuntemiseen ja sen ehdoilla selviytymiseen liittyvistä taidoista, ulkomaan retkioppaan on löydettävä laajempaa verkostoa ja muita vaihtoehtoja vaelluksille varsinkin huonolla säällä. Kokemus ja hyvä kohteen ja sen ympäristön tuntemus on tärkeä.

Asiakkaiden palaute ristiriitatilanteessa ei aina mene perille englannin kielellä. Kielimuurin lisäksi, tilanne voi johtua kulttuurieroista ja toimintatavoista. Kulttuuritaustan tuntemus ja diplomatiia auttaa usein hankalien tilanteiden ratkaisemisessa. Opastustyössä saa hyödyntää pitkäaikaista elämäkokemusta. Slovakian vuoristossa ja maaseudulla ei vielä saada matkailupalveluita englanniksi, siksi tulkin ja oppaan mukanaolo on tärkeä. Luonto- ja maaseutuopas saattaa olla paikallisopas (Salazarin mainitsema 'glocal guide') aidommillaan olemalla samalla osana vierasmaalaista ryhmää. Eri kulttuurin edustajana hän usein joutuu hetkessä sukeltamaan kulttuurista toiseen.

Elämystuotteiden testaaminen käy parhaiten autenttisessa ympäristössä, ja oppaan tuleekin valmistautua työhön informatiivisesti (saatavilla olevaa tietoa ennalta tutkien), henkisesti (irti omista lähtökohdistaan) ja tarvittaessa fyysisesti jo ennalta. Positiivista palautetta tulee usein kun matkakohteiden historian lisäksi tuodaan rohkeasti esille omaa henkilökohtaisesti koettua historiaa. Tämän takia oppaan nuori ikä ei kovin usein suo tässä työssä riittävästi näkemystaustaa. Luonnon erämaan keskellä ja vuoristossa tarvitaan kokemuksen lisäksi aina positiivista asennetta, hyvää tahtoa ja huumoria vaihtelevasta säästä huolimatta.

Mieleeni jäivät erityisesti ne ensimmäiset työmatkat entiseen kotimaahani. Ne olivat parhaita elämyksiä myös itselleni. Tuntui mahtavalta tulla uudelleen vuosien jälkeen toiseen kotimaahani, joka oli niin kauan niin kaukana. Iloitsin valtavasti kesäisestä säästä ja nousurekstä pilvien lähelle hyvin merkityllä polulla, missä ei tarvinnut pelätä eksymistä. Ihailin maisemia ja nautin samalla mukavasta olosta samanhenkisten ihmisten seurasta. Siinä sain kokea täydellistä elämystä koko elämyskolmion skaalasta ja tätä haluaisin välittää jatkossa myös omille asiakkaille tulevaisuudessa.

3 LUONTOMATKAILU SUOMESSA

Luonto- ja maaseutumatkailu tuovat tärkeitä tuloja ja työpaikkoja monille alueille niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa. Luonto tarjoaa monia ainutlaatuisia resursseja hyödynnettäväksi matkailussa ja erinomaisen kilpailuedun monille alueille. Luonto yleensäkin tarjoaa elämyksiä, joita ihmiset ovat hakeneet matkustamisella jo kautta aikojen. (Borg ym. 2002.)

Elämysmatkailua ja elämystuotteita on Komppulan ja Boxbergin mukaan käytetty viimeiset 20 vuotta erityisesti luontomatkailualueiden ja ohjelmalveluiden markkinoinnissa. Elämystä ei voi tilata, varata tai noutaa, se on mieleenpainuva, ainutlaatuinen ja tilannesidonnainen. Elämystä ei voida tuottaa, mutta sen syntymiselle voidaan luoda edellytykset palvelukonseptin, palveluprosessin ja järjestelmän avulla. (Komppula & Boxberg 2002, 26, 28, 29.)

Suomalainen luonto on jokamiehen oikeudella tarkoitettu kansalaisten vapaan liikkumiseen ja sen järkevään hyödyntämiseen. Ulkoilu on osa suomalaisten elämäntapaa ja olennainen osa ajankäyttöä. Jopa 97 % suomalaisista ilmoittaa harrastavansa ainakin jonkin verran ulkoilua vuodessa. Sieväsen mukaan, luonnon läheisyys tarjoaa suomalaisille hyviä edellytyksiä harrastuksille, sillä suomalaiset asuvat luonnon lähellä. Luontomatkoille ollaan kuitenkin valmiita lähtemään suoje- tai retkeilyalueille, jotka löytyvät luontomatkakohteista jopa 300 - 500 km päähän kotoa. (Sievänen 2002.)

Suomessa on 37 kansallispuistoa, ne muodostavat upeiden luontokohteiden verkoston ja ovat kansainvälisille matkailijoille houkutteleva kohde. Kansallispuistot edustavat tyypillistä suomalaista luontoa ja ovat myös kansainvälisesti arvokasta osaa Suomen luontoa. Kansallispuistojen käyntimäärät ovat kasvaneet viime vuosikymmeneltä lähtien ja matkailijat liikkuvat siellä kävellen, patikoiden, meloen, soutaen, uiden, ratsastaen, lumikenkäillen ja hiihtäen. Kansallispuistossa ja suoje- lualueilla riittää retkeilyreittejä. Metsähallituksen tiedotteen mukaan Suomessa on 6 738 kilometriä retkeilyreittejä ja 3 155 kappaleta taukopaikkarakennelmia. (Metsähallitus 2013 c.)

Suomen metsähallituksen hallinnoimia valtion maita ja vesiä on 12 miljoonaa hehtaaria, mikä on noin kolmasosa Suomen pinta-alasta. Nämä alueet ovat valta-

kunnan laajin ulkoilu-, liikunta- ja urheilukenttä. Suomessa nämä alueet ovat kaikkien käytettävissä maksutta. Metsähallituksen tilastojen mukaan luontokävijöiden määrä on jatkuvassa kasvussa. Viime vuoden 2012 luonnonpuistoissa kävi yli 5 miljoonaa matkailijaa. (Metsähallitus 2013 a.)

Retkeily on hyvä tapa nauttia luonnosta. Lyhytkin retki virkistää ja ulkoilulla on positiiviseksi osoitettuja vaikutuksia ihmisen kokonaisvaltaiseen terveyteen. Virkistysalueista, palveluista ja reiteistä on koottu tietoja Suomalaisen liikunnan tietopankkiin luonto.fi -järjestelmään. Patikointi ja retkeily ovat Suomessa yhä suosittumia ulkoilumuotoja. Metsähallituksen mukaan valtion sijoittamat rahat tulevat jopa 10 -kertaisena takaisin paikallisena yritystoimintana ja työpaikkoina. Kansallispuistoissa hyötysuhde nousee keskimäärin 14 -kertaiseksi. (Metsähallitus 2013 b.)

3.1 Luontomatkailun historia

Suomi oli hyvin pitkään harvaan asuttu maa. Tänäkin päivänä Suomen asukastiheys on vain vajaa 18 henkilöä/km². Suurimpana maakuntana on Lappi, noin 92 660 km² maa-alueella, joka on n. 25 % koko maan pinta-alasta. Alueella on suuria erämaita, mutta vain vähän asukkaita (n. 3,5 % koko maan väestöstä). Rovaniemellä asuu vajaa 61 000 ihmistä. Suurin kunta on pääkaupunki Helsinki, jossa asukkaita oli kesällä 2013 reilusti yli 610 000, mikä on siis kymmenen kertaa enemmän kun Rovaniemellä. (Wikipedia 2013 a.)

Metsä on kautta aikojen tarjonnut suojaa ja ravintoa, ja eräkulttuuri kehittyikin elämäntavaksi. Suomen teollisuuden pyörät lähtivät pyörimään metsistä 1700 -luvulta Ruotsin siirtäessä metsä- ja sahateollisuuttaan tänne. Sen seurauksena kehittyivät myöhemmin rauta- ja energiateollisuus. Puun ja vesistöjen myötä purjelaivaliikenne kasvatti vientiä ja tuontia. Sotien aikana suomen sotilaiden hyvät erätaidot ja läheinen suhde luontoon oli suomalaisuudelle mittaamattoman arvokas. Maailmalla suomalaisia tunnetaan kännyköiden ja formulakuljettajien lisäksi laajoista metsistään ja uskomattomasta sisukkuudestaan. Nykyaikana Pohjolan eksotiikkaa ja turvallisen maan kansainvälisesti tunnettu maine tarjoaa hyvät mahdollisuudet matkailulle ja luonto-opastustoiminnalle. (Eklund 2003, 20-22.)

Autiotupien historia ulottuu jo 1700 luvulle kun Lapissa pystytettiin autiokotia. Nykyään ne palvelevat vain retkeilijöitä. Autiotupaverkosto ja jokamiehen oikeudet ovat ulkomaalaisten kävijöiden silmissä hieno erikoisuus. (Saraspää & Kärki 2006.)

3.2 Vaellusmatkailu ja vaellusasiakas

Vaellusmatkailu kuuluu laajaan aktiviteettimatkailun ryhmään, joka on hyvin suosittu Suomessa ja maailmalla. Vaelluksella ja luonnossa on hoitava vaikutus, se on kokonaisvaltainen sielun ja ruumiin terveyttä edistävä harrastus. Luontomatkaajat hakevat rauhan ja ympäristömaisemien lisäksi rentoutumista ja irtiottoa arjesta, mutta myös patikointiopastusta arvostetaan ja merkittyyjä luontopolkuja käytetään mielellään. Suomen Metsähallitus on kävijätutkimuksilla kerännyt tietoja luontokohteiden kävijöistä (ikä, koulutus ja asuinkunta), käyttötavoista, ajasta, palveluiden tarpeista ja käytetyistä varoista. Näiden tietojen ja kävijäpalautteiden pohjalta on myös suunniteltu tarpeellisia virkistysalueiden kehittämisasihteita. (Sievänen 2002.)

Vaellusmatkailijat ovat usein hyvin koulutettuja ja toimeentulevia kaupunkiasukkaita, joilla on kiinnostus oman kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin säilyttämiseen sekä henkilökohtainen että taloudellinen mahdollisuus matkustamiseen. Yhä useampi varustautuu teknisillä laitteilla lähtemään omatoimisesti hyvin merkityille reiteille. Kokenut vaeltaja hakee yhä haastavampia kohteita jopa ulkomailta. Vaellusmatkailija etsii usein rengasreittejä, joiden alku ja loppupäähän pääsee helposti julkisella liikenteellä tai omalla autolla. Vaellusmuodoista eniten kiinnostaa patikointi, joka tarkoittaa kevyempää päiväretkeilyä. (Räsänen & Saari 2011, 6, 7.)

Monivuotisena suomalaisten vaeltavien matkailijoiden oppaana Slovakiassa olen havainnut, että suurin osa asiakkaistani vastaa juuri yllä olevaa kuvausta. Hyväkuntoisia ja hyvätulaisia, aktiivisesti työelämän loppuvaiheessa tai eläkkeellä olevia yli 50 -vuotiaita ihmisiä on noin kaksi kolmasosa (2/3) kaikista retkilleni osallistujista. Heillä on usein mukana puolisoita ja luonnossa viihtyviä sukulaisia tai ystäviä.

3.3 Reittien merkistö Suomessa

Suomessa reitit jaetaan käyttötarkoituksen mukaan paikallisesti, alueellisesti, valtakunnallisesti tai kansainvälisesti kiinnostaviin reitteihin. Alueellisesti ja paikallisesti kiinnostava reitti voi olla lyhyempi päiväretkikohde, joka on tarkoitettu paikallisten asukkaiden tai päiväkävijöiden vierailuille. Valtakunnallisesti ja kansainvälisesti kiinnostavat kohteet ovat palveluvarustukseltaan kattavat, niiden reiteistä on olemassa kartat ja ne ovat laajasti tunnetuissa kansallispuistoissa, joissa voidaan viettää aikaa useampiakin päiviä. (Räsänen & Saari 2011, 8,9.)

Sieväsen sekä Räsänen ym. luontomatkailuun liittyvästä tutkimuksesta voidaan päätellä, että hyvin suunniteltu, merkitty ja markkinoitu reitti parantaa elämyksen laatua, alueen vetovoimaisuutta ja lisää matkailijoiden viipymää alueella, jolloin alueelliset matkailutulot kasvavat. Suomessa tutkittavan reitin kartoituksen yhteydessä voitiin todeta, ettei reitin opastus ollut vielä kohdallaan, eikä sitä sellaisenaan voida suositella matkailulliseen käyttöön ilman tarvittavaa opastusta tai opasta, joka tuntee alueen. Varsinkin risteyspaikoissa opastus on tärkeä.

METLAn raportissa selvitettiin luontomatkailun ja kansainvälisten matkailijoiden maisema-arvostuksia. Tutkimus, jossa haastateltiin 750 ulkomaista matkailijaa eri puolilla Lappia, vahvistaa, että Lappiin suuntautuva kansainvälinen matkailu perustuu voimakkaasti luonnon vetovoimaisuuteen ja ulkoilumahdollisuuksiin. Kansainväliset matkailijat eivät kuitenkaan kaipaa ulkoiluharrastuksia varten luonnontilaisia metsiä, vaan suhtautuvat yllättävän positiivisesti metsätalouden harjoittamiseen matkailualueilla. (Metsäntutkimuslaitos METLA 2010.)

Myös Outdoors Finland -koordinoitihankkeen tekemässä Vaellusreittien suunnitteluoppaassa kannatetaan vastaavaa ajattelua. Tämä painettu opas antaa arvokasta tietoa uusien reittien suunnittelusta, asiakaslähtöisestä reittien rakentamisesta ja tuotteistamisesta kohti tärkeää yhteistyön luomista eri tahojen välille. Oppaassa kiinnitetään huomiota myös ulkomaalaisen asiakkaan näkökulmaan ja käytetään vertailukohteena saksalaista ja itävaltalaisista reittimallia, joka muistuttaa jonkin verran slovakialaista reittiohjeistusta. (Räsänen & Saari 2011.)

Suomen Latu on luonut järjestelmän, jonka tarkoituksena on opastaa reitin käyttäjä retkelle mahdollisimman hyvin jo ennalta. Luokittelujärjestelmä jakaa reitit kolmeen vaativuusluokkaan korkeuserojen, maastopohjan ja opastevarustelun mukaan. Järjestelmän helpot ja keskivaativat reitit ovat niin hyvin merkittyjä, ettei eksymisen vaaraa juuri ole. Reitien haasteellisuutta kuvaa yhdenmukainen reitin tai ko. alueen merkintä seuraavasti:

- sininen ympyrä tarkoittaa helppoa, pohjaltaan tasaista ja mahdollisesti pohjustettua pintaa
- punainen neliö merkitsee keskivaativaa, jonkin verran vaikea-kulkuista reittiä
- musta kolmio viittaa vaativaan reittiin, jossa voi olla jopa kahlua vaativia osuuksia

Tämän lisäksi retkestä tehdään profiilikuvauksia reitin pituudesta ja korkeuseroista sekä arvioidaan kulkemiseen tarvittava aikaa ja kuljettavuutta.

(Räsänen & Saari 2011, 13, 14.)

Nykyään tämä merkistö ei kuitenkaan ole kovin laajasti käytössä. Reittien kartointus on meneillään ja reittien merkitseminen todennäköisesti tulee viemään omaa aikaansa. Esimerkkikuva opastetaulusta (ks. kuva 2) on otettu Repoveden kansallispuistossa. (Matkamieli 2013.)

Kuva 2. Opastetaulu Repoveden kansallispuiston polulla

3.4 Turvallisuus Suomen luonnossa

Turvallisuusasioiden käsittely ei laajemmin liity tämän työn aiheisiin, joten tässä työssä mainitaan lyhyesti ja informatiivisesti vain molempien maiden ja ko. alueiden vastuullisia pelastukseen liittyviä tahoja. Räsänen ym. muistuttaa vaellusreittien suunnitteluoppaassa, että turvallisuussuunnitelma olisi laadittava ennakkoon alueen tai yhteisön yhtenäistä suunnitelmaa noudattaen. Ohjelma-palveluyrittäjän turvallisuussuunnitelma pitää olla alueen pelastus-viranomaisten hyväksymä. (Räsänen & Saari 2011, 29.)

Yllättävien tapaturmien sattuessa luonnon keskellä nykyaikana turvaudutaan yleisesti kännykkään ja hätäpalveluun 112. Hälytys tehdään Suomessa aina hätäkeskukseen, joka päättää jatkotoimenpiteistä. (Eklund 2003.)

3.5 Opastuksen luonne Suomen vaellusreiteillä

Suomen laajojen metsien alueilla erätaidot ovat tärkeitä. Jokamiehen oikeus luo mahdollisuuden käyttää hyväksi suomen metsäalueita muuallakin kun merkittyinä reitteinä, kaukana tiestöstä.

Seija Tuulentie on koonnut artikkeliinsa suomalaisten erävaeltajien kokemuksia. Artikkelin mukaan suomalaisen erävaeltajan pitäisi vaeltaa luonnossa parhaiten ilman matkanjärjestäjää ja järjestettyä ohjelmaa. Erävaelluksessa itse vaivannäkö olisi merkittävämpää kuin perille saapuminen ja elämyksen syntymiseen koetaan tärkeäksi usein omaehtoista löytämistä. Tästä huolimatta useimmat vaeltajat käyttävät reittejä, joilla on esim. pitkospuita, siltoja jokien ylitykseen, valmiita leiripaikkoja tai ainakin valmiita polkuja. Varustelu ei todennäköisesti häiritse kokeneitakaan vaeltajia. Tuulentien artikkelin mukaan 'Polun hoidettu alue, joka jonkun mielestä pilaa täysin luonnon autenttisuuden, voi toisen mielestä olla vain kulkemista helpottava ja nautintoa lisäävä asia.' (Tuulentie 2006).

Luontoelämyksestä syntyvä tunteen voima on nykyaikanakin vahva ja jopa raa-vaat miehet tunnistavat paikkojen ”pyhyiden” ja kuvaavat elämyksiään voimakkaan tunteen pohjalta. Kuten elämyskolmiosta, samoin Tuulentien artikkelista voidaan päätellä, että vaikka tieteellisesti emotionaalisia (tunteenomaisia) ja kog-

nitiiivisiä (tiedollisia) suhtautumisia asioihin pyritään käsittelemään kilpailevasti ja toisistaan erillisinä, niitä pitäisi ymmärtää kokonaisvaltaiseksi ja yhteen liittyväksi jokaisen ihmisen elämysten virrassa. (Tuulentie 2006, 82-91).

Retkillä Pohjoisen erämailla ovat ryhmien oppaina kokeneet eräoppaat, joilla on tietoa, taitoa ja välineitä luotsata ihmisiä monipäiväisillä vaelluksilla erämaan ja vesistön kautta kilometrien pituisilla reiteillä. Retkille, jotka kestävät useita päiviä, varustaudutaan kartalla, kompassilla ja suurikokoisilla rinkoilla. Niissä kulkevat mukana mm. varavaatteet, ruokavarasto ja muut tärkeät välineet tulentekoa ja ruoanlaittoa varten. (Eklund 2003.)

Hyvän fyysisen kunnon, suunnittelun, välineistön, maaston tuntemuksen ja suunnistustaitojen avulla luontoretki on ikimuistoinen elämys. Eräoppaan tehtävänä on ryhmän opastus villissä luonnossa ja huolenpito asiakkaiden retken onnistumisesta. Asiakkaan kuunteleminen ja toiveiden täyttäminen ovat tärkeitä, mutta oppaan tulee toimia ensisijaisesti turvallisuuden varmistajana, varautuen myös yllätyksiin ja mahdollisiin pelastustoimenpiteisiin. Huonon sään aikana turvaudutaan sadevaatteisiin ja suojapaikkoihin (autiotuvat, laavut ja kämpät), jotka löytyvät reitin varrella luonnossa. Oikea vaellusrytmi auttaa jaksamaan pidempään, ja liiallista kiirehtimistä on vältettävä. (Eklund 2003.)

Autiotuvilla on entisajoista periytyvät tiukat käyttäytymissäännöt (Kulkijan käsyt) edelleen voimassa. Niiden tarkoituksena on pitää ympäristön siistinä ja ko. alueen toimivana ja turvallisena (puut ja tulenkäsittely). Viimeksi saapuneella on suurempi oikeus yösjään kun aiemmin asuvalla. Lapin maisemien suurin omistaja Metsähallitus katsoo, että nuotion polttaminen on 'maan tapa' ja se on sallittua tarpeellista varovaisuutta noudattaen ainakin Lapissa. Etelän retkeilyreiteille on usein rakennettu nuotiopaikkoja, muuten nuotion sytyttämiseen aina kannattaa kysyä lupaa maanomistajalta. (Saraspää & Kärki 2006.)

4 LUONTOMATKAILU SLOVAKIASSA

Slovakia ja Suomi ovat jokseenkin samantyyppisiä maita. Molemmissa asukasmäärä on noin viisi miljoonaa ja maiden etelärajoilla on asukasluvultaan suunnitteen samankokoiset pääkaupungit Helsinki ja Bratislava. Yhtä kaukana kun vesimatka erottaa Tallinnaa Helsingistä, Bratislavan erottaa Wienistä Tonavan vesivirta. Slovakia eli Slovakian tasavalta on vuoristoinen sisämaavaltio Keski-Euroopassa. (Jyväskylän yliopiston kielikeskus 2013, Wikipedia 2013 c.)

Slovakia (slovakiksi *Slovensko*) tarjoaa monipuolisia matkailumahdollisuuksia. Tässä pienessä maassa kävi viime vuonna yli 1,5 miljoonaa ulkomaista matkailijaa. Eniten vierailijoita on Tšekistä, Saksasta, Puolasta ja Itävallasta. (Statistics 2013.) Amerikkalainen matkailulehti Travel Weekly on marraskuussa 2013 uutisoinut siitä, että Slovakia sijoittui kolmanneksi The Adventure Travel Trade Association (ATTA) maailman elämysmatkailukohteiden listassa. (Slovakiatravel 2013.)

Samoin kun Suomessa metsää pidetään Slovakiassakin suurena luonnon rikkauteena. Vuonna 2012 sen pinta-ala oli 46 % maan kokonaispinta-alasta. Se on enemmän kuin metsien osuus Suomessa. Talousmetsien osuus Slovakiassa oli 77,2 %, suojelutarkoitukseen rajoitettu 15,3 % ja muuhun 7,5 % kokonais-metsäalasta. (Lesy SR 2013 a.) Slovakia kokonaispinta-alaltaan on kuitenkin vain seitsemäsosa Suomen pinta-alasta (49.035 km²) ja vain noin puolet Suomen Lapista. Se sijaitsee Euroopan keskellä, Karpaattien vuoristojonoalueella, jossa on useita erikokoisia vuoristoja. Kaksi kolmasosaa koko maan pinta-alasta on vuoristojen peittämä.

Slovakian kansainvälisesti tärkeämpiin luontomatkailualueisiin kuuluu maan vanhin (1949) kansallispuisto. Se on Karpaattien vuoristojonon korkein vuoristo Ylä-Tatrat, (slovakiksi Vysoké Tatry, Tatranský Národný Park -kansallispuisto, myöhemmin vain TANAP). Puiston pinta-ala Slovakiassa on 74 284 ha ja se kuuluu yhdessä Puolan puoleisen Tatrzańskim Park Narodowym kanssa UNESCO:n tunnustamiin biosfääriin kohteisiin. (Tanap 2013.) Kansallispuiston aluetta kuvaa

karta alla (ks. kuva 3).

Kuva 3. Ylä-Tatrojen kansallispuiston sijainti (TANAP/harmaa alue) Slovakian ja Puolan rajalla (vihreä katkoviiva). Punainen viiva kuvassa kuvaa matkailullisesti tärkeän tie- ja junaverkoston. (Tatry 2013 b.)

TANAP on Slovakian kolmanneksi tärkein matkailukohde, Bratislavan ja Ala-Tatrojen kansallispuiston (NAPANT) jälkeen. Vuonna 2012 vieraili alueella Slovakian tilastokeskuksen mukaan 17,6 % maan matkailijoiden kokonais-määrästä. Tästä 33,6 %, eli noin 1/3 osa oli ulkomaalaisia. TANAP -alue toi 64,6 % tämän alueen vierailijoista ja se tuotti alueelle 31 miljoonaa euroa. Tietoa voidaan verrata Suomen suosituimpaan Pallas-Ylläksen -kansallispuistoon, jossa samana vuonna oli paikallistalouden tuotto 33,3 miljoonaa euroa. (Statistics 2013 b; Metsähallitus 2013 b.)

Pääkaupunki Bratislavan matkailijoista muodostuu vuosittain yli 20 % maan kokonaiskävijämäärästä. Siitä noin 60 % eli vajaa 2/3 osaa muodostivat ulkomaalaiset vierailijat. Slovakian matkailutilastoista näkyy, että ulkomaalaiset vieraat käyvät yleisesti pääkaupunkiseudulla enemmän kun vuoristoalueilla. Kuitenkin vuoristoalueet tarjoavat aktiivilomia ja silloin vierailun viipymispäivien määrä on suurempi kuin pikakäynnit pääkaupunkimatkoilla. (Statistics 2013 a.)

4.1 Luontomatkailun historia Slovakiassa

Slovakian alue on ollut asutettuna hyvin pitkään. Vaikka sen asukasmäärä on suunnilleen yhtä suuri kuin Suomella, asukastiheys (111/km²) kertoo siitä, että ihmiset asuvat paljon lähempänä toisiaan kuin Suomessa (17,9/km²). (Wikipedia 2013 c). Monien kaupunkien tiedetään syntyneen jo 1200 -luvulla. Yksi niistä on itäisen Slovakian Kežmarok, jossa on nykyisin museona toimiva linna ja Tatroihin liittyvä näyttely monine kuvineen ja entisajan vaellus- ja hiihtovälineineen. Ryhmämatkalla vuonna 2009 saimme tutustua vuoriston historiaan. Vuoret ovat kiehtoneet ihmisiä kautta aikojen. Niiden rinteillä asuminen on kuitenkin ollut haasteellista ja ihmisten asumukset ovat maailman sotien jälkeen siirtyneet yhä lähemmäksi kaupunkeja ja työpaikkoja. Tyypillisenä luontomatkailuna maassa pidetään vuoristovaellusta, patikointia tai vuoristokiipeilyä. Siitä on vuosikaudet haettu seikkailua, tekemistä rikkaiden hallitsijoiden vapaa-aikaan, metsästystä, kuntoa ja rentoutumista luonnon keskellä. Luontomatkailun vuoristoalueilla määrätellään alkaneeksi 1600 -luvulla.

Kirjallisissa oppaissa mainitaan monien vaeltajien nimiä ja vuosilukuja, jolloin tiettyjen vuorten huippuja saavutettiin. Vaelluksen vaativuus on aiemmin vaatinut uhreja, siksi 1900 luvun aikana suosittujen reittien varrella syntyi kattava majataloverkosto vuorten huippujen suojaisille alueille. Ensimmäinen maja rakennettiin jo vuonna 1863 (Rainerova chata). Se on hyvän sijainnin takia edelleen toiminnassa. (Hiking 2013).

Slovakia on kuulunut tuhat vuotta Itävalta-Unkarin monarkian pohjoisosaan, jossa Karpaattien vuoristo muodosti luonnollisen rajan. Laajojen kukkuloiden päälle rakennettiin aatelissuvuille vartiolinnoja, mutta vuoristoa käytettiin lähinnä lampaiden laitumina. Viimeistään 1700 -luvulla huomattiin vuoristoilman positiivinen vaikutus keuhkosairauksien hoidossa ja perustettiin vuoristojen rinteille useita yksityisiä keuhkoparantoloita. Niissä parannettiin ensin varakasta aatelistoa, myöhemmin myös tavallisia, sosialistisen valtion sairausvakuutuksen piiriin kuuluvia kansalaisia. Sosialismin kaatumisen jälkeen (1989) niistä on tullut jälleen yksityisiä klinikoita, hotelleja tai kylpylöitä. Näin on Ylä-Tatroille syntynyt laaja, noin 740 km² km kokoinen matkailualue, joka on myöhemmin (1949) yhdistetty hallinnollisesti yhteen 380 km² kokoiseen kaupunkiin (ks. kuva 4 alla.)

Kuva 4. Kaupunki Vysoké Tatry näkyy kartalla kolmen punaisen pisteen ja sinisen Horec -kukan vaakunalla merkittynä. Sininen viiva on valtion raja. (Tatry 2013 b.)

Vysoké Tatry -kaupunkiin liitettiin vähitellen 15 alun perin itsenäistä vuoristokylää. Alueella liikennöi nykyään kaksi omaa valtakunnallisesta rautateistä erillään toimivaa junaverkostoa. Majoitustarvetta kattaa 12900 majoituspaikkaa. Tähän lukuun kuuluvat kaikki hotellimajoituksesta perhemajoitukseen sekä kymmenkunta vuoristomajaa, joissa on suppeahko retkimajoitusmahdollisuus pitkillä reittivaelluksilla oleville luontokävijöille. (Vysoketatry 2013.)

4.2 Vaellusmatkailu ja vaellusasiakas

Slovakian metsäalueiden hyödyntäminen matkailussa on erilaista kuin Suomessa. Liiketoimintatuloja lasketaan slovakialaisen metsäyhtiön (Lesy SR) raportin mukaan puun myynnissä. Metsien ja kansallispuistojen matkailun tuloista ei kerrota sen toiminnan raporteissa. Metsä- ja vuoristoalueita hoidetaan vuoristoisen maaston vuoksi edelleen perinteisin keinoin (hevoset, vinssi, moottorisaha ja traktori). Slovakiassa ei yleisesti tunneta jokamiehen oikeutta, vaikka ihmiset käyttävät metsän antimia hyödykseen kansallispuistojen ulkopuolella. Sienestys, kalastus ja marjastus on myös suosittu vapaa-ajan viettotapa.

Suomalaisten metsäalan ammattilaisten opintomatkoilla Slovakiaan 2007 – 2012, olemme saaneet tietää, että luontomatkailu keskittyy Slovakiassa kansallispuistoihin ja luonnonsuojelu-alueisiin, joissa on palveluita. Metsän ja puistojen vieraili-

joille on maan laissa säädetyt ohjeet. Valtion metsäyhtiö (Lesy SR) monine tytäryhtiöineen huolehtii polkujen merkinnöistä, kunnosta, kuljettavuudesta ja yleisestä metsänhoidosta niiden alueilla.

Slovakian Metsähallitus (jatkossa vain Lesy SR) ei ole yhtä näkyvästi ja aktiivisesti läsnä kansalaisten liikunnallisessa profiilissa kuin Suomen virkaveljensä (Metsähallitus). Lesy SR:n www-sivujen mukaan, toiminta keskittyy ensisijaisesti primääritehtäviin eli puun keruuseen, istutukseen, myyntiin sekä metsien ja niiden tuholaitutkimuksen ja torjunnan hoitoon. Tämän yhtiön sähköisestä viestinnästä löytyy slovakiksi myös kymmeniä erilasten reittien vaihtoehtoja. Reittitietoja on käännetty englanniksi joidenkin majoitusliikkeiden sivustoilla, joiden linkit löytyvät ensin Lesy SR:n sivuilla slovakiksi vapaa-ajan ja yleisen aktiivilomailun otsikon alla. Yleensä kaikki matkailuun liittyvät asiat kuuluvat Slovakiassa sen omalle matkailunedistämiskeskukselle (SACR). Tämä puolestaan tekee yhteistyötä mm. Slovakian tilastokeskuksen (Statistics) kanssa ja tiedottaa matkailusta keskitetysti monikielisesti omassa maassa sekä ulkomailla. (Sacr 2013; Lesy 2013.)

Entisen sosialistisen valtion perintö (1945 – 1989) johti siihen, että Slovakian Metsähallituksella (Lesy SR) on paljon selvitystyötä sosialismin ajalta jääneen omaisuuden yksityistämisen prosessissa. Tämän lisäksi yhtiö edelleen painii vuonna 2004 tapahtuneen luonnon katastrofin vauhdittaman (vuoristomyrsky TANAP -alueella) kirjapainaja-tuholaisen kasvun kanssa. Tässä maassa on kuitenkin tehty työtä myös kansallispuistojen reittien merkinnöissä ja ylläpidossa jo toistasataa vuotta. (Lesy 2013 b.)

4.3 Reittien merkistö Slovakiassa

Noin 2/3 vuoristoalueelta on kasvillisuuden peitossa ja loput on kallioita. Suurin osa kasvillisuutta on havupuut, sillä yli 800 m korkeudessa muut lajit eivät kasva. Vaellusreitit on tarkoitettu sekä kesä, että talvikäyttöön ja jaettu värimerkinnöillä erilaisiksi reittivaihtoehtoiksi. TANAP kansallispiston alueella mm. marjojen, kukkien ja sienten keruu ei ole sallittu. Metsästys, kalastus ja aseenkanto, kuten myös jäätikköjärvissä kylpeminen tai muuten luonnon ja muiden vierailijoiden häiritseminen on kielletty. (Tatry 2003.)

Alueella on yli sata vuotta vanha vaellusreitistön merkintäperinne, josta nykyisin pitää huolen Slovakian Metsähallitus eli Lesy SR omine tytäryhtiöineen (tällä alueella Lesy SR TANAP). Slovakiassa oli vuonna 2003 noin 11000 km reit-tiosuudella sijoitettu noin 7000 suuntamerkkiä, 1000 paikallista nimitaulua ja yli 2000 nuolimerkkiä. Tämän järjestelmän pohjana on toimiva, koko maata kattava vaelluskartasto. Polut on merkitty siten, että merkkien väli on noin 300 m toisis-taan sekä aina polun risteyspisteessä ja mahdollisen suunnan muutospisteessä. (Tat-ry 2003, Vysoké Tatry -kartan tekstiosuus 2002.)

Koko Slovakiassa käytetään reittien merkintään neljä väriä, josta:

- punainen merkitsee vuoristoharjanteen liittyviä polkuja ja reittejä
- sininen väri kuvaa pitkien vaellusreittien tärkeitä lähtöpisteitä ja lähtöpis-teiden yhdistämistä
- vihreä reitti johtaa usein matkailullisesti kiinnostavaan nähtävyyteen
- keltainen reitti on usein lyhyt yhdistävä liittymäreitti muiden reittien välil-lä (Tatry 2003, 19, 20).

Vysoké Tatry 2013 -kartassa löytyy monikielinen (8 kieltä) selostus merkistölle. Yksi tärkeä tieto on kuitenkin vain slovakiksi. Se kertoo, ettei reitin väri määritä sen vaativuustasoa. (Vysoké Tatry, TATRAPAN 2013.) Kuitenkin kokeneen vaeltajakirjailijan Jaroslav Šoučíkin kirjassa mainitaan otsikolla 'Hyvää tietää' värimerkintään liittyvän reittitasojen vaativuuteen. Seuraava asteikko on kirjoitta-jan mukaan laadittu vaikeammasta helpompaan suuntaan: Punainen, sininen, vih-reä ja keltainen. (Šoučík 2013.)

4.4 Turvallisuus Slovakian vuoristossa

Kansallispuistojen merkistöllä pyritään antamaan myös selkeät turvallisuusohjeet. Reiteillä olevat taulut jakavat tietoa alueen kiinnostavista eläin- ja kasvilajeista, puroista sekä luonnon ilmiöistä. Alla oleva taulukko on luontomuseon Vydrovo-Čierny Balogin ohjetaulu (ks. Kuva 5). Tekstissä pyydetään huomioimaan kuvan ohjeet, tässä tapauksessa kieltomerkit, joilla halutaan ennalta ehkäistä luonnon turmelemista ja häirintää. Kuvat ovat helposti tulkittavissa kaikkien maiden kielel-le, vaikka teksti on vain slovakiksi.

Kuva 5. Lesy SR, Lesnícky skanzén, Vydrovo, Čierny Balog.

TANAP -vuoriston pelastuspalvelu (HZS/ Horská záchranná služba) on vuonna 1950 perustettu ammattilaisten palveluyksikkö. Aiemmin pelastuksen hoitivat toistasataa vuotta vapaaehtoiset vuoristo-oppaat. (HZS 2013 b; Šoučík 2013.) Tämä on alueelliseen pelastustoimintaan erikoistunut palvelu, jolla on käytössään lääkintähelikopteri ja 24 h päivystävä pelastusryhmä. Lisäksi tällä yksiköllä on kansallisesta yleishätänumerosta erillään oleva oma hätänumero (18300). Pelastuspalvelun asiantuntijaryhmä on laatinut vuoriston kävijöitä varten perussäännöt, joita on kirjattu jokaiseen painettuun karttaan ja oppaaseen. Niissä painotetaan kävijän omaa vastuullisuutta tapaturmien ehkäisemiseksi. Tärkein sääntö on, ettei merkityiltä reiteiltä ja poluilta saa poiketa. Opastusmerkin katoaminen maastosta tarkoittaa, että turistin kannattaa viipymättä palata edelliselle merkille ja etsiä uudelleen seuraava merkki mahdollisesti kartan avulla. Vuoristokiipeilyyn, joka on tavallista vaellusta huomattavasti vaativampi laji, on tarkoin rajattuja alueita ja siksi näille reiteille mennään vain koulutetun asiantuntevan oppaan kanssa. Vuoriston kiipeily-oppaalla (Tatraguide) on retkillä aina oltava oppaan lupa ja varusteet mukanaan. (Tatry 2003).

Alla olevassa kuvan taulussa (Kuva 6) on tieto reittien sulusta. Teksti kertoo neljällä kielellä (slovakiksi, puolaksi, saksaksi ja englanniksi) sulun syynä olevan luonnonsuojelu. Käytännössä poluilla on usein mainittuna aikana lunta. Reitin

merkitö on silloin lumen peitossa ja liukas reitti on jyrkän maaston vuoksi kuljijalle vaarallinen. Syy on siis enemmän ihmisten kun luonnon suojelemisesta.

Kuva 6. Taulu varoittaa reitin sulusta 1.11. ja 15.6. välisenä aikana

Vuoristomajojen verkosto parantaa vaelluksen turvallisuutta, helpottaa reittien suunnittelua ja vaeltajan varustautumista. Ainutlaatuisena erikoisuutena TANAP -vuorilla voidaan ajoittain seurata vuoristomajojen kantajien työtä. Ruokatavaroita ym. tarvikkeita tuodaan edelleen monille, tiestön yläpuolella oleville, ravintolapalveluita harjoittaville majoille jopa yli 2000 m korkeuteen ihmisvoimin. (Tatry 2003, 20.)

4.5 Vuoriston kävijäsäännöt ja retkivarustus

Vuoriston kävijäsäännöt löytyvät jokaisesta kartasta ja oppaasta. Ryhmäoppaan pitäisi tietää, sisäistää ja kertoa säännöistä asiakkaille. Hänen tulee kunnioittaa asiakkaiden toiveiden lisäksi reittien erikoisohjeita (esim. kulkusuunta tai lumi-alue) ja sääolosuhteita. Sääseikkoja ei voi luokitella, eikä merkitä karttoihin tai opasteisiin, sillä sää on muuttuva ilmiö. Vahinkoja voi sattua helpoillakin osuukilla. Vuoriston sää lisää haasteita, koska reitin jyrkkä maasto on sateessa liukas ja keväällä lumiset alueet lumivyöryjen takia jopa hengenvaarallisia. Varusteiden määrä tai laatu ei aina ratkaise.

Vuoristossa pätee edelleen hyvä vanha tapa: Ilmoita aina retkille lähtiessä majoituspaikan retkikirjaan tai henkilökunnalle mille retkelle olet menossa ja milloin

olet arvioilta palaamassa takaisin. Jos paluu-aika ylittyy, ilmoita itsestäsi, sillä hotelli saattaa aloittaa etsintöjä, varsinkin jos sää on huonontunut eikä viivästyksen syystä ole ilmoitettu. (HZS 2013 a.)

Nykyaikana kannattaa jättää majoituspaikkaan oppaan kännykkänumero, sillä vuoristossa on usein hyvä kuuluvuus ja katvealueita on vain vähän. Kännykkä eli älypuhelin toimii usein myös kuntolaitteena ja auttaa navigoinnissa. GPS -laite saattaa pelastaa hengen, jos laitteessa on virtaa. Tavallisen vaeltajan matkavakuutus usein korvaa vain vahingot, jotka tapahtuvat merkkireittien alueella. Niissä satunainen kiipeily on turvattu seinäkettingillä. Tapaturman sattuessa helikopterin toiminta on aina maksullista. Tatrojen kasainvälisesti auktorisoidut (UIAGM, IVBV, IFMGA) seinäkiipeilyoppaat ovat nykyään palveluksessa vain erillistä maksua vastaan ja tavoitettavissa omien www-sivujen kautta. Näillä oppailla on kiipeilyvarustus 2-3 henkilölle ja heillä on tarvittavat luvat ja vakuutukset. (Tatraguide 2013).

TANAP vuoriston retkillä ei yleensä lasketa kilometrejä, vaan korkeuserojen ylitystä. Joskus muutaman sadan metrin ylitykseen voi mennä useampi tunti maastosta riippuen. Lämpimän, kylmän ja sateisen sään varusteet, pienellä välipala ja juomavesipullo riittävät. Tyypillinen yhden päivän retki päättyy viimeistään illalla ja yöt vietetään lämpimän iltapalan jälkeen hotellin mukavuuksista nauttien.

Ihmisten matkustaminen on yhä elämishakuista ja tällainen vaihtoehto sopii parhaiten niille, jotka ovat tottuneet mukavuuksiin, mutta haluavat silti kokea omia rajoja. Slovakiassa oletetaan vuoristokävijöiden olevan terveitä ja liikuntakykyisiä. Nykyisin karttoihin ovat ilmestyneet myös pyörätuoli- reittimerkit. Silloin kyse on reitistä, joille avustajan kanssa pääsee myös liikuntakyvytön vierailija.

Kuvissa alla näkyy yksi esteettömistä reittivaihtoehdoista nimeltään Hrebienok (kuva 7), joka sijaitsee kuitenkin noin 1300 m korkeudessa. Se on lähtöasema monille reitille, kuvassa kartta ja merkkipylväs. Soliskon huippu maisemaprofiililla alumiinilaattoineen (Kuva 8) ja vuoristomajaesimerkki korkeissa maisemissa (Kuva 9).

Kuva 7. Hrebienok

Kuva 8. Solisko (peak 2093 m)

Kuva 9. Téryho maja (2015m)

4.6 Opastuksen luonne Slovakian vuoristoalueella

TANAP-vuoristo on alue, jossa sää voi muuttua hetkessä. Se johtuu korkeuseroista, sillä usein liikutaan pilvien korkeuksissa. Lumisade voi yllättää ylhäällä myös keskellä lämmintä kesää. Tämän vuoriston huiput nousevat yli 2500 m korkeuteen ja se on pienin suurvuoristo maailmassa. Ks. kuva 10 alla. (Vysoketatry 2013; Šoučík 2013, 54.)

Kuva 10. Ylä-Tatran vuoristo, näkymä Ala-Tatroilta (Martin Tinák 2007)

Retkien pituus alueella vaihtelee muutamasta tunnista kokopäiväretkiin. Esimerkiksi punainen reitti on nimeltään Tatranská magistrála ja sen voisi kävellä alusta loppuun muutamassa päivässä yöpyen vuoristomajoilla. Reitit on merkitty tyypillisillä 10x10 cm raitavärimerkeillä maastoon, esim. kivi-, puurunko tai viittamerkillä. Polun merkit ovat aina lähtöasemalla ja risteävässä kohdassa. Maasto on merkitty noin 300 m välein ja vaativat polut pyritään erottamaan rakenteellisesti muusta maastosta merkkien tiheydellä. (Tatry 2003.)

Vuoristossa suunnitellaan vaellusretket sään ja asiakasryhmän mukaan niin, että asiakkaat saavat säästä riippumatta parhaan, turvallisesti saattavilla olevan vaihtoehtoisen elämyksen. Ylä-Tatrojen vuoriston lähellä on monta muuta kohdetta, jonne voi tehdä korvaavia retkiä, esim. termaalikelvylä, lähikaupunki Poprad, kulttuurikohteet, luontomuseo tai tippukiviluola. Ex tempore -retket vaativat erikoisjärjestelyjä, kuten kuljetuksen, kohdeoppaan ja tulkin. Opas, joka pystyy järjestämään kaikki itse, tuo välitöntä hyötyä asiakkaille sekä toimeksiantajalle. Tatarin vuoristossa retkiä suunnitellaan yleensä ympyräreitiksi (rengasreitti) esimerkiksi vuoristomajoille tai vuoren huipulle ja takaisin. Koska majoilla voidaan ostaa lämmintä ruokaa ja juomia, suuria rinkkoja ei tarvita.

Oppaan tehtävänä on valita sopiva retki sään ja ryhmän kunnan mukaan. Ryhmän kunto selviää yleensä jo ensimmäisellä retkellä, jossa vahvimmat ja heikoimmat jakautuvat helposti omiin ryhmiin. Matkatoimiston edustajan on pidettävä huolta parhaiten heikoista, joten heidän ehdoillaan edetään. Siinä tapauksessa, että ero ryhmän yksilöiden välillä on suuri, vahvoille etsitään haastavampi retkivaihtoehto tai sovitaan kartan mukaan taukopaikkoja, jossa ryhmä kokoontuu. Kännykkä, kartat ja GPS -teknologia on tässäkin suurena apuna. Yleensä kaikilla asiakkailla on mukana kännykkä ja useammalla myös GPS-laite. Vaikka vuoriston laaksoissa on joskus katvealueita, huippujen läheisyydessä signaali vahvistuu. Nykyään Slovakiassakin moni luontokävijä kulkee GPS-laitteen ja kännykän avulla tuntemattomilla alueilla sienimetsässä. Vuoriston merkityillä poluilla ei kuitenkaan tarvitse jatkuvasti tarkastella karttaa ja sijaintia, kun seuraa oikeaa reittimerkkiä. Se antaa luvan kulkea rennosti kohti päämäärää maisemista nauttien.

Vuoristoretkillä on monia haasteita. Toimiva luontokohteen infrastruktuuri ja laaja hyvin merkitty alue antaa mahdollisuuden nauttia maisemista, joita varten matkustamme noin kauas. Kaikkien laitteiden mukanaolo tuo varmasti lisää turvallisuuden tunnetta, kuvien tallentamisen iloa, tietoa reitin teknisestä puolesta ja mahdollisuutta GPS-järjestelmän hyväksikäyttöön. Vaikka laitteet antavatkin mahdollisuuden palata reittimaisemiin tallennettujen tietojen ja kuvien kautta yhä uudelleen kotipuolessa, ne vievät usein liikaa huomiota paikan päällä ja usein jopa häiritsevät elämyskokemuksen syvyyttä. Hyvin merkityn reitin ansiosta laitteiden mukanaolo ei ole elämyksen kannalta välttämätöntä, päinvastoin.

Seuraavissa kuvissa näkyy vaativa osuus reitin huipun lähellä noin 2000 m korkeudessa. Aiemman vaelluskokemuksen perusteella voin todeta, ettei kuvattu reitti vastaa keskivaativaa luokittelua (kuten em. Šoučíkin kirjassa annetaan vihreästä merkkireitistä ymmärtää). Kaltevuuden ja ylitetyn korkeuserojen takia tämä reitti vastaisi suomalaisessa luokittelussa (säystä riippuen) vaativaa tai erittäin vaativaa reittiä. Ks. kuvat 11, 12 alla. (Parpala 2013; Šoučík 2013.)

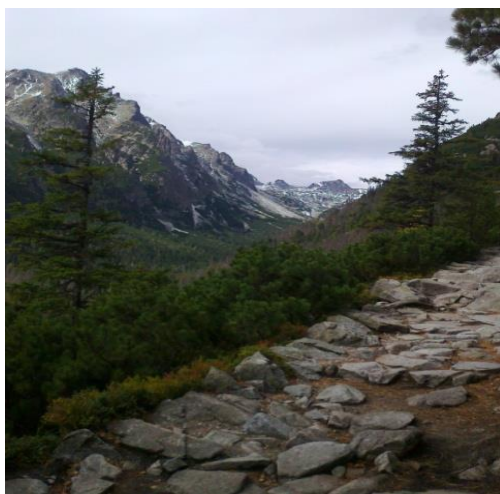

Kuva 11. Vihreä reitti

Kuva 12. Velická dolina (waley)

Seuraavat kuvat 13 ja 14 alla esittävät yhden suosituista TANAP kesäpoluista. Ympäröivässä maastossa voidaan vielä huomata lumipeitettä, vaikka kuva on otettu kesäkuussa. Kuvassa 14 on paikallinen reittien opastustaulu reittinimiseen ja kieltomerkkeineen.

Kuva 13. Malá Studená dolina

Kuva 14. Tatranská Polianka

5 VALITUT VAELLUSKOHTEET

Monipuolisuuden nimissä valitsin tarkasteltavaksi kaksi täysin erilaista reittityyppiä kahdessa eri maissa, jotka eivät ole vertailukelpoisia keskenään. Tämä johtui osittain tilanteesta ennen lähtöä Erasmus -opiskelijavaihtoon Slovakiaan, mutta myös kiinnostavasta läheisestä tutusta ympäristöstä kotipuolella (Lahti) ja entisen kotimaani vuoristosta, joka taas läheisesti liittyy omaan historiaani.

Suomen reitti sijoittuu Järvi-Suomen tyypilliseen kaupunkimaiseen luontomaiseen Lahteen. Alue on nimeltään Kilpiäistenpohjan suojelualue, joka on luontokohteena merkitty vesilintujen pesimäalue laitureineen, kaislikoineen, lintutorneineen (ks. LIITE 1).

Slovakian reitti sijaitsee Slovakian tärkeimmässä luontomatkailukohteessa Ylä-Tatrojen kansallispuistossa (TANAP –Tatranský národný park), jonne pääseminen Suomesta vaatii lisäksi matkailuyrityksen ja vuoristo-oppaan palveluita. Kyseessä on täysin toisenlainen luontoreitti, joka sijoittuu valmiiksi suunniteltuun ja infrastruktuuriltaan hyvin varusteltuun, edelleen kehittyvään luontoympäristöön (ks. LIITE 2).

5.1 Reittikuvaus Lahden luonnosta

Lahden reitti on nykyisin oma luontoreittini kotini lähellä, jossa liikun itsekin ympäri vuoden joko kävellen, pyöräillen tai talvella jäällä luistellen tai hiihtäen. Reittimaasto on suhteellisen turvallista ja helposti saavutettavaa luontoympäristöä, josta voisi tulla tulevaisuudessa suosittu mielenkiintoinen omatoiminen tai opastettu opintopolku lintujen pesimäalueelle ja Lahden järvimaisemiin. Reitti voisi sopia esimerkiksi koululaisille, opiskelijoille sekä kaupungin muille liikunnasta ja luonnosta kiinnostuneille omatoimisille asukkaille vastaavasti kuin esimerkiksi lehmusreitti, joka on jo olemassa Lahden Karirannan puistossa.

Liitteenä olevasta reittikuvauksessa (LIITE 1a) Kilpiäistenpohja – Karjusaari selviää reitin pituus (6 km), luonne (kaupungissa oleva janaluontoreitti), julkiset ja muut yhteydet sekä muut läheiset kiinnostavat kohteet. Tässä tapauksessa näkisin sen olevan juuri uutena matkailun kehittämisalueena oleva Mukkulan kartano, Mukkula camping ja niiden välittömässä läheisyydessä oleva Ritaniemen aar-

niometsän suojelualue. Valitsin tämän reitin, koska näen sen lähitulevaisuudessa tapahtuvan suuria positiivisia muutoksia, joiden kautta sen merkitys voisi kasvaa. YLE Lahden mukaan Lahden Mukkulan kartanon puistoa kunnostetaan jo tänä syksynä ja ensi vuonna parin hehtaarin alueella. Kunnostustöihin on varattu 300 000 euroa. Samassa yhteydessä uusitaan kulkureitti kartanolle. Mukkulan kartanon uudet kehityssuunnitelmat tuovat alueelle uutta rakentamista ja raivaavat tieltään muun muassa läheisen leirintäalueen. Lahden kaupunki, Lakes, Vanajanlinna Oy ja konsulttiyritys GSP Group ovat selvittäneet kartanoympäristön mahdollisuuksia nousta Lahden matkailun vetonaulaksi. (Enlund 2013; Poikkolainen 2013). Tästä päätellen ko. alue voi laajentua Hämeenlinnan Aulangon tapaan laajemminkin kohti pohjoista, eli Karjusaaren päin. Ehtona on kuitenkin ko. alueen asukkaiden myönteinen suhtautuminen asiaan.

Tämä reitti olisi Suomen ladun luokittelun mukaisesti luokitettava keskivaativaksi. Perusteluna on se, että reitin alkupuolella ovat pitkospuut kosteikkoalueen poikki ja lintutorni, jossa on portaat, eikä reitin viittaukset nykyhetkellä vastaa uuden luontokävijän tarvetta. Retken loppumatkassa on jyrkkä kallioranta ja epätasainen metsäpolku. Soveltuvuutta arvioin lapsiperheille sopivaksi, mutta se ei kuitenkaan ole esteetön juurakoiden, pitkospuiden ja kallioiden korkeuserojen vuoksi. Kuvat 15 -17 alla havainnollistavat reitin alkua. Lintulahden opastustaulu, venevalkama ja bussin nro 32 pysäkki Kilpiäistenpohja – Karjusaari reitillä.

Kuva 15.

Taulu luonnon tilasta

Kuva 16.

Venevalkama

Kuva 17.

Puistonpuoleinen bussipysäkki

Reitille on määritelty GPS-laitteen antamat GPS-koordinaatit (LIITE 1 a, kohta 4) ja lisätty valokuvia reittiprofiiliin liitteeksi (Ks. LIITE 1, kuvat 1-17). Liitteen selostuksesta selviää reitin palveluvarustus (Ks. LIITE 1). Parkkipaikka, opastustau-

lu ja korkea lintutorni ruovikossa ovat vierailevien lintubongarien ilona. Vesiliikkuja, uimareita ja pyöräilijöitä palvelee hiekkapolku ja laituri. Reitillä ei kuitenkaan ole yhtään kioskia, josta kuumana kesäpäivänä voisi ostaa juotavaa tai muuta. Lähin kioskki on noin kolme bussipysäkkiä (n. 2 km) taaksepäin Kilpiästenttiellä. Reitin kehittämiskohteena olisi aluksi suuntaviittauksen puute eri kohteisiin (ks. LIITE 1a, kohta 5). Lisäksi koirien kytkemiseen liittyvä ohjaus sekä roska-astioiden puute retken loppuosassa olisi tulevaisuudessa hyvä korjata. Kuvissa (18, 19) alla on Lintulahden laituri ja Karjusaaren leikkipuisto.

Kuva 18. Laituri

Kuva 19. Karjusaaren leikkipuisto

Reitillä voi harrastaa kesäisin mm. pyöräilyä, sauvakävelyä ja vesiteitse jopa vesiretkeilyä tai jokamiehen oikeuteen kuuluvaa kalastusta. (ks. Kuvat 20-21).

Kuva 20. Pitkospuut lintutornille

Kuva 21. Lintutorni

Luonnonkaunis reitti johtaa kosteikkoalueelta kevytväylää (asfaltti) pitkin Karjusaaren kumpuilevaan maastoon, bussin päätepysäkin ohi oikealle. Loppu-pään metsäpolku vie rantakallioille, jossa on osittain yksityinen alue ja laituri-paikat. Luonnon rantamaisemasta osa kuuluu edelleen jokamiehen käyttöoikeusaluee-

seen. Siellä on nuotiopaikka ja hienot näkymät Enonselälle ja sen saariin. (Ks. LIITE 1, kuvat 9-17)

Lahden kaupungin ja myös Vesijärven alueen historian näkökulmasta tämä reitti on mielenkiintoinen. Vesijärven puhdistusoperaation (biomanipulaation) ansiosta myös Kilpiäisten lahdenpohjan lintualue on saanut uuden elämän. Aiemmin tässä luvussa mainittujen Mukkulan kartanon laajennustöiden myötä, tämän reitin kehittäminen voisi tulla pian ajankohtaiseksi. Tällä hetkellä infrastruktuuri tukee hyvin sen kehittämistä, mutta se kaipaa parempaa opastusta kaikille nähtävyyksille, jotka ovat jo nyt olemassa reitin varrella.

5.2 Reittikuvaus Slovakian (TANAP) alueelta

Valitsin Slovakian monista vuoristoista tämän vuoriston siksi, että se on parhaiten merkitty. Vaikka Slovakiassa polkujen merkistöjärjestelmä toimii kaikkialla, muualla reittiverkosto ei ole aina yhtä hyvin päivitetty, hyväkuntoinen tai tiheä. Kesän Erasmus -vaihdon aikana olen testannut mm. Ala-Tatrojen kansallispuistossa olevaa NAPANT-vuoriston (Národný park Nízke Tatry) reittejä. Siellä reitit ovat kauempana julkisliikenteen väylältä ja merkistön tiheys ei ole samaa luokkaa kun TANAP-alueella. Se johtuu siitä, että TANAP pidetään edelleen tärkeimpänä ulkomaalaisten turistien vierailukohteena ja siihen panostetaan markkinoinnissa ja infrastruktuurin parantamisessa. TANAP-alueella vieraillee kesäisin 60 % koko vuoden kävijöistä. Reittimerkistö uusitaan joka kolmas vuosi, esteet ja vaaralliset kohteet maastossa poistetaan tarpeen tullen. Polkuja korjataan ja informaatiota lisätään koko ajan mm. viittojen ja opetus-taulujen muodossa. Lähitulevaisuudessa valitsemani reitin varrelle tulee toinen hissi, jolla on tarkoitus parantaa vierailijoiden mukavuutta ja kuljetuksen kapasiteettia. Nykyinen hissi ei ole vanha, mutta varsinkin kesällä se on kuormitettu liikaa. (Novák 2013).

Valitsemani reitti kuljettiin viime kesänä MatkaMielen asiakasryhmän kanssa. Vaellusreitit dokumentointi (ks. LIITE 2) alkoi 935 m korkeudelta Tatranská Lomnicán kylästä, josta konsolihissillä nousimme 1751 metriin noin 15 minuutissa Skalnáté Pleson asemalle (ks. LIITE 2, s. 1-2). Skalnáté pleso on yksi Tatrojen jäätikköjärvistä. Hissin alla näkyi jyrkkä, kesällä ruohon peittämä laskettelurinne ja vuoristopuro. Ylhäällä olimme tutustuneet jäätikköjärven infotauluihin, jossa

oli kuvia linnustosta ja eläimistä ja ko. järven ja vuoriston kehityshistoriasta. Hisiaseman vastapäätä on Hydrometeorologinen asema. Rakennus on mielenkiintoinen aurinkoisena päivänä, mutta sankan sumun takia kuvaaminen ei onnistunut. Kirkkaan sään aikana olisimme voineet jatkaa matkaa Lomnický štít vuoren huipulle (ks. LIITE 2 karttaprofiili etusivulla), mutta ainut punainen konsolihissi ei kulkenut.

Lähdimme tihkusateessa kulkemaan Skalnatá chatan (vuoristomaja) ohi alas. Kivikkoisen reitti on noin metrin leveä (ks. LIITE 2, s. 3-4). Punainen merkki näkyi koko matkan varrella sopivin välein. Sade yltyi kun tulimme seuraavalle Zamkovský majalle 1475 m korkeudella (ks. LIITE 2, kuva 17) ja jatkoimme matkaa vesiputouksen ohi. Hyvin merkitty reitti antoi mahdollisuuden valita matkan varrelta sellaista vaihtoehtoa, josta pääsimme nopeammin perille. Retken loppuvaiheessa söimme lämmintä ateriaa ja kuivattelimme samalla sadevaatteita vuoristohotellin Buffet -ravintolan eteisessä. Lopulta pääsimme kaapelijunalle, jolla kuljetaan lähikylään Starý Smokovec. Tämä erikoisjuna kuljettaa ihmisiä 300 m alemmaksi 10 minuutissa (ks. kuva 22).

Kuva 22. Maakaapelijunarata Hrebienok-Starý Smokovec (Zeleznicneinfo 2013.)

Sen jälkeen kävelimme vajaan kilometrin majoituspaikkaan, joka oli noin 1000 m korkeudessa. Näin päivän retkelle kertyi matkaa 4,5 tuntia ja korkeusylitystä omin jaloin 560 m alastuloreitillä. Kokonaisuudessaan tämä oli patikkavalintani toiselle retkipäivälle. Halusin näyttää ryhmälleni vuoriston parhaan puolen, vaikka sade osittain hävitti näkymiä. Viikko oli sateinen, siksi retkivalinnoissa oli haastetta.

TANAP-alueen toimiva sähköjuna ja tieverkosto tukee hyvin ko. alueen ekologista valintaa (ks. kuva 3, s.17). Se on liitetty etelästä valtakunnalliseen juna- ja tie-

verkostoon. Autoilua pyritään vähentämään nopean ja hyvin toimivan sähköjunaradan avulla. Hiihtohissi ja maakaapelijuna palvelevat parhaiten niitä, joiden liikuntakyky on rajallinen. Näin ollen myös vanhukset, liikuntarajoitteiset ja vauvaperheet voivat käyttää ko. palveluita nauttiakseen vuoriston luonnosta.

5.3 Yhteenveto reittien kartoituksesta

Tämän toiminnallisen osuuden tavoitteena oli kerätä oman kokemuksen kautta aineistoa molempien reittien kokemuksista oppaan sekä käyttäjän näkökulmasta (ks. LIITE 1 ja 2). Vastaavan aineiston syvempään analyysiin pohjautuu mm. Suomen ladun ja Oudoors Finland Etelä –hankkeen kartoittamien reittien luokitteluperiaatteet (ks. LIITE 1 a, b, c ja LIITE 2 a, b, c).

Reittien merkintätapa eroaa eri maissa merkistön muodoilla, niiden sijoittamisella sekä merkkien tiheydellä reitillä. Tämän vuoksi keräsin yhteen informatiiviseen taulukkoon (LIITE 3) Suomen ja Slovakian yleisiä reittimerkintätapoja ja ko. reittien kuljettavuuteen, kokemuksen laatuun ja turvallisuuteen liittyviä tietoja.

Kokemuksen laatuun liittyy reitin saavutettavuus, pituus, profiilitieto, reitin kulukelpoisuus, kiertosuunta ja mahdollisesti kokeneen oppaan tarjoama kulkuseloste tarvittavaa varustusta ajatellen (tässä tapauksessa ks. liitteet 1, 1a ja 1c sekä 2, 2a ja 2c). Turvallisuustiedot liittyvät myös asiakkaan kokemuksen laatuun, mutta ovat yleensä myös viranomaisten, alueyrittäjien ja kohdeoppaiden tiedossa. Tähän kuuluvat karttatiedot ja mahdolliset reitin kehittämissuunnitelmat, www-sivut, GPS-tiedot ja kuvat (ks. LIITE 1,2 ja 1a, 2a kohdat nro 4-5).

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Luontomatkailu tarjoaa monipuolisia elämyksiä ja työpaikkoja niiden parissa. Hyvin merkittyjen reittien alue tukee matkailijan elämyksen syntymistä ja asiantunteva opaspalvelu voi tuoda elämykseen syvyyttä henkisellä ja sosiaalisella tasolla. Reittien luokittelutyö Suomessa liittyy uusien reittitietojen kartoittamiseen ja olemassa olevien parantamiseen.

Tärkeä tieto reitin vaativuudesta, kuten reitin kuljettavuudesta, pituudesta, korkeuseroista, mahdollisista palveluista ja reittimerkinnän luotettavuudesta luovat matkailijalle kuvan siitä miten reittiin kannattaa varustautua. Nämä kaikki edellä mainitut seikat vaikuttavat käyttäjän kokemukseen, ja oppaan mukanaolon ja tari-
noiden kautta voivat luoda mahtavan elämyksen. Näiden tietojen tai opaspalveluiden puute kuitenkin saattaa luoda jopa negatiivisen vaikutuksen luontoelämyksen syntymisprosessiin tai kokonaan estää sen.

Tutkitun tiedon perusteella voidaan todeta, että Slovakian reitillä vaativuustasoja ei ole selkeästi määritelty ja reittien vaativuuserottelusta oli saatavilla ristiriitaista tietoa. Reittimerkintätapa on hyvin vanha, mutta toimiva, eikä sitä ole tarkoitus muuttaa. Karttojen saattavuus on hyvä ja reittien vaativuustasoa voi tutkia kartalta. Siitä selviää korkeusero lähtöpisteen ja huipun välillä, reitin pituus kilometreissä ja myös reitin osuuksien kaltevuustaso. Syvempää kokemuseräistä tietoa reitistä sekä suositeltavista varusteista saa kuitenkin vain kokeneen oppaan kautta.

Lahden reitillä ovat viiteopastus ja reitin palvelutaso kehittämistarpeessa. Kuitenkin ko. reitin kiinnostavuus, historiallinen tausta ja hyvä alueellinen sijainti voisi lisätä sen käyttöastetta ja tuoda uutta tietoa ja iloa monille kaupunkilaisille. Alueen laajentaminen Mukkulan kartanolle päin voisi luoda reitille lisää elämismahdollisuuksia ja uusia palveluita sekä parantaa alueen vetovoimaisuutta. Reittiopastusmerkkien lisääminen ja asiantunteva opaspalvelu vaativat kuitenkin vielä investointeja ja työtä.

Tämän työn tuloksena voidaan vahvistaa Räsäsen & Saaren aiemmin esitettyä tietoa (ks. luku 3, s. 11), että hyvä palvelujen taso luontoreiteillä osataan arvostaa. Luontoreittejä voidaan hyödyntää parhaiten selkeän merkinnän avulla. Lisäksi

vaativien tai uusien reittien suunnittelussa ja opastuksessa kannattaisi mielestäni laajemmin hyödyntää oppaiden ammattitaitoa. Varsinkin ulkomailta tulevia asiakkaita kiinnostaa tuntemattomille poluille lähtö asiantuntevan oppaan seurassa.

Koskematon luontomaisema kiinnostaa globaalisti yhä myös kiireistä arkielämää kokevia, hyvin toimeentulevia, omasta terveydestään ja turvallisuudestaan huolehtivia matkailijoita. Luonnossa olevat palvelut ja maisemien muokkaaminen luontokävijöiden helpottamiseksi lisäävät kävijöiden määrää ja ko. investoinnit maksavat monikertaisesti itsensä takaisin. Niin on käynyt jopa myrskyn tuhoamalla alueella Slovakiassa.

Oppaan näkökulmasta oppaan työ luonnossa luontoystävien parissa on leppoisaa, ekologista, hoitavaa ja tuottaa elämyksiä myös oppaalle. Tämä on tärkeä varsinkin kun sitä verrataan kaupunki- tai teemaan liittyvien opintomatkojen tiiviiseen ohjelmaan ja bussilla ajamiseen paikasta toiseen. Koska teknologian kehitys vahvistaa luonnossakin turvallisuuden tunnetta ja kiireellinen elämäntapa ajaa yhä useampaa ihmistä rauhaa tarjoavan luontoympäristön pariin, luontomatkojen suosio jatkuu edelleen.

Toisaalta Suomessa voidaan ajatella, että hissien rakentaminen ja polkujen oikominen tai tasaaminen pilaa luonnollista maisemaa. Kuitenkin, Slovakian TANAP-edustajan näkemys on, että tätä tehdään siksi, jotta mahdollisimman moni halukas pääsisi jakamaan luonnon elämyksiä. (Novák 2013). Suomen metsähallituksen tietoon viitaten (ks. luku 3), jokainen asiakas tuo alueelle lisää rahaa ja se voisi mahdollistaa rakentamista ja palvelujen laajentamista entisestään paremmaksi ja viihtyisämmäksi. Tämä puolestaan voisi luoda Suomeen uusia työpaikkoja mm. teollisuudesta kadonneiden tilalle.

Uskon, että Matkailun edistämiskeskuksen taholta aiemmin tutkittu tarve erilaisien reittien kehittämiseksi tuo suomalaisille ja ulkomailtakin tuleville luontokävijöille mieluisia uudistuksia. Näin ollen myös Matkailun edistämiskeskuksen Outdoors Finland -koordinoitihankeen tavoite uusien reittien suunnittelusta, rakentamisesta ja olemassa olevien laadun parantamisesta voisi tulevaisuudessa vaikuttaa työllistävästi alueilla, jossa upea Suomen luonto tarjoaa siihen mahdollisuus.

LÄHTEET

Ape, J. & Wang, K.K.F. 2001. Case study on tour guiding: professionalism, issues and problems. *Tourism Management* 22 (2001) 551-563.

Borg, P., Kivi, E. ja Partti, M. 2002. Elämyksestä elinkeinoksi. *Matkailusuunnittelun periaatteet ja käytäntö*. Juva: WSOY.

Eklund, J. 2003. *Ammattina eräopas*. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Kamensky, M. 2004. *Strateginen johtaminen; Menestyksen timantti*, Helsinki: Talentum.

Karreinen, O. & Räsänen V. 2008. *Teemapolku Salpausselän maastoon*. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu.

Komppula, R. & Boxberg, M. 2002. *Matkailuyrityksen tuotekehitys*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kylänen, M. (toim.) 2006. *Articles on Experiences*. Rovaniemi: Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus.

Lacika, J. 2005, *Slovensko v kocke*, Bratislava: Príroda s.r.o.

Lugosi, P. & Bray, J. 2008. *International Journal of Tourism Research: Tour Guiding, Organisational Culture and Learning: Lessons from an Entrepreneurial Company*, *Int. J. Tourism Res.* 10, 467–479.

Näsi, J. & Aunola, M. 2002. *Strategisen johtamisen teoria ja käytäntö*. Tampere: MET.

Räsänen, P. & Saari, H. 2011. *Vaellusreittien suunnitteluopas*. Outdoors Finland Trade, Visit Finland, EAKR.

Salazar, N. B. 2005. *Annals of Tourism Research: Tourism and Glocalization: "Local" Tour Guiding*. University of Pennsylvania. *Annals of Tourism Research*, Vol. 32, No. 3, pp. 628–646.

Saraspää, S. & Kärki, M. 2006. *Retkelle metsään! Opas erätaitoihin*. Helsinki: Helmi Kustannus.

Sievänen, T. (toim.) 2002. *Luonnosta virkistystä ja hyvinvointia*, Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 834, 2002. Vammalan kirjapaino.

Šoučík, J. 2013. *Vysoké a Západné Tatry, Príbehy z hôr*. Turistika-sarja. Ružomberok: TESFO.

STT, 2013. *Turistien määrä ylitti miljardin*. Etelä-Suomen Sanomat, 30.1.2013.

Suomen standardisoimisliitto SFS, 2010. Standardi SFS 4424. Ulkoiluun ja liikunnan merkit. Helsinki. 4. painos.

Tarssanen, S. & Kylänen, M. 2005. A Theoretical Model for Producing Experiences - a Touristic Perspective. Teoksessa Articles on Experiences 2. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Tarssanen, S. (toim.) 2009. Elämystuottajan käsikirja. LEO Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus. 6. painos. Rovaniemi: Oy Sevenprint Ltd.

TATRY – podrobný turistický atlas 2003. Harmanec: VKÚ, akciová spoločnosť 2. painos.

Tuulentie, S. 2006: Luontoelämyksen olemus vaellusturistien kertomuksissa. Teoksessa Kylänen, M. (toim.): Articles on Experiences. Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus, Rovaniemi.

ELEKTRONISET LÄHTEET

Asukastilastot 2012 a. Bratislavan alue. [viitattu 29.12.2013]. Saatavissa: <http://www.citypopulation.de/php/slovakia-bratislavskykraj.php>

Asukastilastot 2012 b. Presovin alue. [viitattu 29.12.2013]. Saatavissa: <http://www.citypopulation.de/php/slovakia-presovskykraj.php>

Enlund, T. 2010. Yle uutiset Lahti. [viitattu 27.12.2013]. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/lahden_mukkulaan_suunnitteilla_10_000_neliometrin_hotelli_-_kaavoitus_pian_kayntiin/6858851

Guldan, A., 2012. Pohľad do dejín značenia [verkkojulkaisu] Harmanec: VKÚ, akciová spoločnosť, Bratislava. [Viitattu 27.11.2013]. Saatavissa: http://www.kst.sk/images/stories/2013/kniha/Pohlad_do_dejin_znacenja.pdf

Hiking 2013. [viitattu 18.12.2013]. Saatavissa: <http://hiking.sk/>

Hrebienok-Starý Smokovec/ Köysiratajuna [viitattu 18.12.2013]. Saatavissa: <http://www.zeleznicne.info/view.php?navezclanku=nova-pozemna-lanovka-na-hrebienok-zacala-dnes-premavat&cislocclanku=2007120016>

HZS 2013 a. Horská záchranná služba/Mountain rescue service 2013. Turvallisuusohjeet vaelluksella. [viitattu 27.11.2013]. Saatavissa: http://www.hzs.sk/uploads/wysiwyg/pokyny-hzs/1229677806_hzs_pokyny.pdf

HZS 2013 b. Vuoriston pelastuspalvelun historia. [Viitattu 20.12.2013] Saatavissa: <http://www.hzs.sk/horska-zachranna-sluzba/historia-vysoke-tatry/>

Jyväskylän yliopiston kielikeskus [viitattu 18.11.2013]. Saatavissa: <https://kielikeskus.jyu.fi/opetus/slovakki/visailu/slovakia>

Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2012. [viitattu 5.4.2012]. Saatavissa: <http://www.leofinland.fi/index.php?name=Content&nodeIDX=166>

Lesy SR 2013 b. [viitattu 20.11.2013]. Saatavissa: <http://www.lesy.sk/files/obchod/zasady-priority-obch-politiky-lsr-s-p.pdf>

Lesy SR 2013 a. [viitattu 17.11.2013]. Saatavissa: <http://www.lesy.sk/showdoc.do?docid=53>

Lesy SR 2013 c. [viitattu 17.11.2013]. Saatavissa: http://sk.wikipedia.org/wiki/Lesy_Slovenskej_republiky

Luontoon 2013. [viitattu 17.11.2013]. Saatavissa: <http://www.luontoon.fi/retkeilynabc/Sivut/Default.aspx>

MatkaMieli Oy [viitattu 18.11.2013]. Saatavissa: <http://www.matkamieli.fi/2013/>

MEK: Suomen talous kasvaa matkailun kautta. [viitattu 28.12.2013]. Saatavissa: <http://www.mek.fi/wp-content/uploads/2013/05/Matkailun-infograafi-2012.pdf>

METLA, Metsätutkimuslaitos 2010. Kansallispuistojen ja retkeilyalueiden paikallistaloudelliset vaikutukset. [viitattu 27.12.2013]. Saatavissa: http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/haku/Sivut/results.aspx?k=Metla%20maise%20ma-arvostu?&s=metsa_fi

Metsähallitus 2013 a: Kansallispuistoihin sijoitetut rahat palautuvat monikertaisina. [Viitattu 25.11.2013] Saatavissa: <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Eraasiatjaretkeily/Virkistyskaytonsuunnittelu/suojelualueidenmerkityspaikallistaloudelle/Sivut/Kansallispuistoihinsijoitetutrah-atpalautuvatmonikertaisina.aspx>

Metsähallitus 2013 b. Kansallispuistot ja retkeilyalueet tärkeitä paikallistaloudelle. [viitattu 25.11.2013] Saatavissa: <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Eraasiatjaretkeily/Virkistyskaytonsuunnittelu/suojelualueidenmerkityspaikallistaloudelle/Sivut/Kansallispuistoihinsijoitetutrah-atpalautuvatmonikertaisina.aspx>

Metsähallitus 2013 c. Suomen luonto kiinnostaa pääkaupunkiseudulle tulevia matkailijoita. [viitattu 25.11.2013] Saatavissa: <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/ajankohtaista/Tiedotteet2013/Sivut/Suomenluontokiinnostaamatkailijoita.aspx>

Rainerov chodník 2013. Opetuspolku, [viitattu 25.11.13]. Saatavissa: http://hiking.sk/hk/ar/2791/rainerov_naucny_chodnik.html

Poikkolainen, H. 2013. Yle uutiset Lahti. [viitattu 27.12.2013]. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/mukkulan_kartanomiljoo_taysin_uusiksi/5663085

Kam na hory 2013. Reittiesimerkki [viitattu 27.11.2013]. Saatavissa: <http://kamnahory.sk/Turistika/Vysoke-Tatry/Na-Sliezsky-dom-zo-Strbskeho-Plesa.html>

SACR 2013 a. [viitattu 17.11.2013]. Saatavissa: <http://www.sacr.sk/media-a-servis-pre-novinarov/analyzy-a-statistiky/statistiky/>

SACR 2013 b. [viitattu 17.11.2013]. Saatavissa: <http://www.sacr.sk/sacr/linky/>

Skalnáté Pleso 2013 a. [viitattu 28.12.2013]. Saatavissa: http://www.astro.sk/public_relation/70SP60AsU/Pani_Astronomia_70.pdf

Skalnáté pleso 2013 b. [viitattu 28.12.2013]. Saatavissa: <http://www.slovenske.cz/vysoke-tatry/img-n-skalnate-pleso-3.html>

Slovakia 2013. Matkustaminen. [viitattu 27.11.2013]. Saatavissa: <http://www.slovakia.com/>

Slovakia Travel 2013. Tilasto [viitattu 18.11.2013]. Saatavissa: <http://www.slovakia.travel/searchfulltext.aspx?l=1&sfv=False&llt=10&s=True&st=statistika+CR>

Slovakian matkailuportaali 2013. [viitattu 18.11.2013]. Saatavissa: <http://www.slovakia.travel/portal.aspx?l=1&ami=408298&smi=408298>

Statistics 2013 a. (Slovakian tilastokeskus). [viitattu 17.11.2013]. Cestovný ruch v Bratislave. Saatavissa: <http://www.region-bsk.sk/lstDoc.aspx?cpi=2&nid=165>

Statistics 2013 b. Kapacita a výkony ubytovacích zariadení vo vybraných mestách v roku 2012 [viitattu 17.11.2013]. Saatavissa: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=67348>

Turistika 2013. [viitattu 18.11.2013]. Saatavissa: <http://www.turistikaonline.sk/index.php?m=11&i=4>

TANAP 2013 a. Retkivaihtoehdot. [viitattu 20.11.2013]. Saatavissa: <http://www.tanap.sk/hik1.html> ja <http://www.tatraguide.com/>

TANAP 2013 b. Vierailusäännöt. [viitattu 20.11.2013]. Saatavissa: <http://www.tanap.org/download/navstevny-poriadok-tanapu.pdf>, ja

Tatraguide 2013. [viitattu 28.12.2013]. Saatavissa: <http://www.tatraguide.sk/u-v-o-d/historia.html>

Tatranská Lomnica-Skalnaté Pleso 2013. Retki. [viitattu 27.11.2013]. Saatavissa: <http://www.visitslovakia.com/vylet-lanovkou-na-lomnicky-stit/>

Tatry 2013 a. Majoitus. [viitattu 17.11.2013]. Saatavissa: <http://www.tatry.sk/bytovanie-podla-osad/>

Tatry 2013 b. Kaupunki. [viitattu 17.11.2013]. Saatavissa: <http://www.tatry.sk/mesto/>

Tatry 2013 c. Reittikarttoja. [viitattu 27.11.2013]. Saatavissa: <http://www.tatry.net/maps/>

Teemamatkat 2013. Vaellukset [viitattu 18.11.2013]. Saatavissa: http://www.temamatkat.fi/Matkavalikoima/Vaellusmatkat/?utm_source=BizWizard&utm_medium=email&utm_campaign=FI_TEMA_marraskuu_141113+

Wikipedia 2013 a. [Viitattu 27.11.2013]. Saatavissa: http://www.maanmittauslaitos.fi/sites/default/files/alat13_su_nimet.pdf ja http://fi.wikipedia.org/wiki/Suomi#cite_note-pinta-ala-1

Wikipedia 2013 b. [viitattu 27.11.2013]. Saatavissa: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Suomi>

Wikipedia 2013 c. [viitattu 27.11.2013]. Saatavissa: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Slovakia>

MUUT LÄHTEET

Henkilökohtainen tiedonanto:

Honkanen, E. 2013. Toimitusjohtaja, MatkaMieli Oy, Helsinki. 25.11.2013

Novák, P. 2013. Vysoké Tatry –kaupungin johtava virkamies. Rakennus, maarakentamisen ja investointisuunnittelun osasto, TANAP, Starý Smokovec, Slovakia. 23.11.2013

KUVAT

Kuvio 1. Elämyskolmio, Tarssanen, S. & Kylänen, M. 2005. Elämystuottajan käsikirja. Rovaniemi: LEO Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus.

Kuva 2. Matkamieli Oy. [Viitattu 17.11.2013] Saatavuus: <http://matkamieli.fi/2013/index.php?page=matkamieli-special>

Kuva 3, 4 ja 26. [Viitattu 17.11.2013] Saatavissa: <http://www.tatry.sk/mesto/>

Kuva 5. Lesnícky skanzén, Vydrovo, Čierny Balog. [viitattu 17.11.2013] Saatavissa: <http://www.lesy.sk/showdoc.do?docid=727>

Kuva 6-9 ja 11-23, Vysoké Tatry, Slovakia. Parpala, J. 2013.

Kuva 10. Ylä-Tatran vuoristo, näkymä Ala-Tatroilta. Tinak, M. 2007. [viitattu 17.12.2013] Saatavissa: <http://hiking.sk/hk/li/sluzby-galeria.html>

Kuva 22. [Viitattu 27.12.2013] Saatavissa: www.zeleznicne.info

Kuva 23. [Viitattu 27.12.2013]. Saatavissa: http://www.slovenske.cz/objekty_sk/data/ski/hrebienok/mapa.jpg

LIITTEET

LIITE 1 Kuvia reitiltä 1: Päijät-Häme, Lahti, Kilpiäistenpohja-Karjusaari

LIITE 1a Reittikuvaus Lahti, Outdoors Finland –proj. ohjeiden mukaan

LIITE 1b Luokituslomake Lahti

LIITE 1c Tuotekortti Lahti

LIITE 2 Kuvia reitiltä 2: Slovakia, TANAP, Lomnica-Skal. Pleso-St. Smokovec

LIITE 2a Reittikuvaus Vysoké Tatry, Outdoors Finland –proj. ohjeiden mukaan

LIITE 2b Luokituslomake TANAP

LIITE 2c Tuotekortti TANAP

LIITE 3 Taulukko

Jana Parpala

Kuvat rivissä alla (1-4) havainnollistavat reitin alkua: parkkipaikka ja opastustaulu kertovat luontoalueen suojelusta. Taulussa on karttaa ja alueelliset tiedot mm. täällä pesivistä linnuista ja hyönteisistä. Hiekkapolku johtaa laiturille, jossa on penkki ja uimaranta. Kaislikkoalueella on keväällä monien vesilintujen levähdys- ja pesimäalue. Kilpiäistenpohja-Karjusaari reitillä voi myös veneillä. Kuvassa 4 näkyy kaupungin venevalkama.

Kuva 1. Opastetaulu Kuva 2. Laituri ja uimaranta Kuva 3. Lintukaislikko Kuva 4. Venevalkama

Kuva 5) on liikennemerkki ja hiekkapolku laiturille reitin lähtöparkkipaikalta katsottuna.

Karjusaarentien alku ja bussipysäkki tien vasemmalla puolella ennen kääntymistä Karjusaarentielle (kuva 6). Karjusaarensuran ilmoitustaulu heti Karjusaaren alussa (kuva 7) ja Saarennousu –niminen alue, josta voi huomata kevytliikenneväylän ja päätien sekä näkymät Vesijärvelle ja Urheilukeskukseen (kuva 8).

Kuva 5. Hiekkapolku Kuva 6. Bussipysäkki Kuva 7. Ilmoitustaulu Kuva 8. Saarennousu

- 1) Parkkipaikalta katsottuna hiekkapolun alku ja autoilun kieltomerkki
- 2) Bussipysäkki (Koiviston auto/Bussi nro 32) Kilpiäistekadulla ennen risteystä Karjusaareen
- 3) Karjusaarensuran ilmoitustaulu
- 4) Saarennousu josta näkymä Urheilukeskuksen/ näkyy Vesijärvi ja suurmäki

Seuraavissa kuvissa reitin kulku etenee kohti Karjusaaren maisemia.(Kuvat 9-12). Kuvassa 9 pyöräilyyn sopiva asfalttite kevytliikennettä varten jatkuu bussin päätepysäkille asti. Matkan varrella, saarennousun jälkeen alamäessä vasemmalla on aidattu leikkikenttä, jossa on muutama istumapenki, roska-astia, koripallokenttä, kentän opastustaulu ja muutama leikkilaitte lapsille (Kuva 10 ja 11). Kuvassa 12 näkyy kesäpäivän ensimmäinen nokkosperhonen hiekassa.

Jana Parpala

Kuva 9. Kevyliikenneväylä Kuva 10. Lasten leikkikenttä Kuva 11. Kentän opastus Kuva 12. Nokkosperhonen

Seuraavissa kuvissa on bussireitin päätepysäkki (Kuva 13), josta meidän reitti jatkuu oikealle ylämäkeen (kuva 14) asfalttitietä pitkin.

Kuva 13. Bussin päätepysäkki Kuva 14. Reitti jatkuu ylös mäelle

Mäen päällä, Ahteenkadun kohdalla jatketaan vasemmalle ja pian oikealle kapealle metsäpolulle (Kuva 15.), joka johtaa Karjusaaren kallioille, jossa on nuotiopaikka ja pari venelaituria (Kuva 16 ja 17).

Kuva 15. Mesäpolku

Kuva 16. Yksityislaituri

Kuva 17. Nuotiopaikka kalliorannalla

Reitin parhaat paikat:

Vesiliikujia, uimareita ja pyöräilijöitä palvelee reitin alkupäässä noin metrin leveä hiekkapolku ja laitturi, jossa on puupenkki. Parkkipaikka, opastustaulu ja korkea lintutorni ruovikossa on kesäisin monien lintubongarien ja hyönteistutkijoiden käyttämä. (Ks. kuvat 18-20).

Jana Parpala

Kuva 18. Pitkospuut tornille Kuva 19. Näköalatorni ruovikossa Kuva 20. Lintubongari kesäamuna

Kehittämiskohteet: Katso liite 1 a, kohta 5.

Reitin kehittämiskohteeksi havaitsin suuntaviittauksen puutteet esim. kohteisiin lintutorni, laituri ja Karjusaaren kallioille. Lisäksi koirien kytkemiseen liittyvä ohjaus sekä roska-astoiden puute retken loppuosassa olisi tulevaisuudessa hyvä korjata.

Reittikuvaus

LIITE 1a

1. Päijät-Häme, Lahti, Kilpiäistenpohja-Karjusaari

2. Reitin pituus n. 6 km, arvioitu kesto: n. 1 h ja 45 min, janareitti

- hyvät julkiset yhteydet Lahden torilta (bussi nro 32) kaksi kertaa tunnissa.
- läheinen yhteys Ritaniemen suojelualueen reittiin (noin 1,5 km), jossa sijaitsee mm. Mukkulan kartano ja Mukkula camping –matkailualue kesäpalveluineen.

3. Reitin vaativuusluokka, haasteellisuuden kuvaus ja kohderyhmä

Keskivaativa

Haasteellisuuden kuvaus: haasteellisuuteen vaikuttivat mm. kosteikkoalueen pitkospuut ja loppumatkassa jyrkkä nousu ja lasku sekä hyvin epätasainen kallioranta ja kapea kivikkoisen metsäpolku.

Soveltuvuus eri kohderyhmille:

Sopii lapsiperheillekin. Reitti ei kuitenkaan ole esteetön rantapolun kallioiden, juurakoiden ja yllättävien korkeuserojen vuoksi.

4. Reitin lähtöpisteet

Kilpiäistentie-Karjusaarenkatu, Lahti. GPS –koordinaatit: N6101.629 E2538.37 ja valokuvat ovat reittiprofiilin liitteenä (Sports Tracker)

5. Reitin välitön palveluvarustus ja sen kehittämiskohteet.

1. Lähtöpaikalla opastetaulu, jossa kerrotaan luonnonsuojelualueen kasvillisuudesta, linnustosta ja muista eliöistä. Lähellä vasemmalla (n. 150 m) on uimalaituri ja vuokrattavia soutuvenepaikkoja, oikealle menevällä polulla pääsee pitkospuita pitkin lintutornille. Lintutornista näkee lintujen pesimäaluetta Karjusaareen suuntaan. Mitään muita palveluita reitillä ei ole. Koko reitti on valokuvattu ja tallennettu liitteeseen. (ks. LIITE 1).

Kehittäminen: Reitin merkkauksiivat puuttuvat kokonaan. Lähin roskakori on n. 1500 m lähtöpisteestä Karjusaaren lasten leikkipaikalla. Ei nuotiopaikkaa, eikä käymälää, ympäristö on nyt siisti, laituria on kuitenkin rikottu toistamiseen. Opastaulun kieltoja pitäisi ilmaista myös selkeällä kuvakielellä niille kävijöille, jotka eivät ymmärrä suomen kieltä taululla. Koirien pakollinen kytKentä lintujen rauhan säilyttämiseksi olisi hyvä ilmaista erillisellä kuvataululla.

2. Karjusaareessa on kaksi nuotiopaikkaa ja hyvin ylläpidetty metsäpolku lähellä asutusta. Rantakallioista avautuu näkymä Vesijärvelle Enonsaareen ja Selkäsaareen, jossa on lähin Laavu (vettä tai jäätietä pitkin n. 500m).

Kehittäminen: Roskis ja muut mm. nuotio-merkit puuttuvat. Alueella on roskia kerätty alueen asukkaiden toimesta. Nuotiopaikkojen käyttö, roskaamiskielto ja paikka rajoitettu parkkipaikkamerkki polun alussa olisi hyvä. Polun pinnoitetta ei tarvitse toistaiseksi kehittää, koska se palvelee hyvin sellaisenaan. Palveluita alue ei toistaiseksi kaipaa, jos

vierailijamääriä halutaan pitää kohtuullisena. Lisäksi alue palvelee parhaiten lähiöiden asukkaita, jotka nauttivat luonnon läheisyydestä, eivätkä toivo pihoilleen suurta kansanvaellusta.

5. Reitin viitoitus ja merkinnät

Reittiä ei ole merkitty mitenkään, ainoa tiedote on Kilpiäistenpohjan Luonnonsuojelualueen taulu. Lähtöpisteestä (ko. taulu) lähtee kolme reittiä, jotka voisivat saada esim. yksikertaisen viittaus-/nuolitaulun eri kohteen luokse, esim. Laituri, Lintutorni ja Karjusaari.

6. Reitin kalastuskohteet ja kalalajit

Vesijärven rantaan pääsee laiturilta hyvin uimaan, kalastukseen liittyvää tietoa ei löytynyt.

7. Reittiä tukevat palvelut

Majoituspalvelut: eivät ole suoraan reitin välittömällä vaikutusalueella, lähin on vain kesällä toimiva Mukkulan Camping leirintäalue n. 2 km päässä alkupisteestä.

Kahvilat ja ravintolat Mukkula Camping –kesäleirintäalue (toimii kesä-elokuussa)

Vinkkejä muuhun retkeilyyn:

- pyöräily
- sauvakävely
- vesiretkeily

8. Hyvä tietää reitistä

Reittiin kannattaa tutustua etukäteen kartalla. Lenkkikengillä pärjää oikein hyvin. Reitillä kuljetaan kalliorannassa, jossa voi olla märkiä ja liukkaita kohtia, siksi varovaisuutta pitää noudattaa. Karjusaaren polku voi olla liukas. Reitin jyrkin nousu on asfalttipohjalla, mutta savinen metsäpolku ja kallioalue voi olla sateella liukas.

Matkapuhelimen kuuluvuus on kallioisen maaston ja korkeuserojen takia hieman katkeilevaa.

9. Luonnonympäristön kuvaus

Reitin alkuosa kulkee hiekkapoluilla tasaisessa rantamaisemassa. Lintutornille johtavat pitkospuut ylittäen kaislikon märkää lintujen pesimäaluetta. Vajaan parin kilometrin jälkeen asfaltoitu pyöräilytie yhtyy umpitiemerkillä varustettuun tien osuuteen, joka johtaa Karjusaaren lehmusmetsään ja rantaan. Metsäpolku jatkuu Vesijärven rantamaisemiin, suurille rantakallioille, joilta avautuvat maisemat Vesijärven Enonselälle. Sieltä näkyy vastarannalla oleva Jalkaranta, Messilä, Siikaniemi sekä lukuisat saaret: Enonsaari, Selkäsaari, Ilosaari ym. Rantakallioiden jääkauden muovaama sileä pinta houkuttelee istahtamaan ja lämpimänä päivänä jopa sukeltamaan kirkasvetiseen järveen. Paikalle on

hiljattain rakennettu 2 yksityistä laituria, jossa on lukitut portit ja pääsy asiattomilta kielletty. Myös Karjusaarenkadun varrelle on rakenteilla uusia maisemallisia omakotitaloja.

Kilpiästenpohja -alueella on keväisin pesimässä paljon erilaisia lintuja, josta osa harvinaisia. Vuonna 2013 mm. pussitiainen (vain 3 pesintää Suomessa) ja monenlaisia harvinaisia vesilintuja. Paikka on lintutarkkailijoiden suosiossa, vaikka se on asutusten läheisyydessä. Kesän aikana siellä voi nähdä paljon sudenkorentoja, perhosia ja rantavesistölle tyypillistä kasvillisuutta.

Kehittämissuosituks: Suunta- ja kohdeopastus puuttuvat kokonaan. Tulevaisuudessa reittiä voisi mahdollisesti liittää Mukkulan kartanon luontohenkisiin opastettuihin kierroksiin.

10. Kulttuuriympäristön kuvaus

Koko reitti on mielenkiintoinen ja suuremmalta osin sopiva myös lapsille. Lisäksi se on helposti saavutettavissa julkisen liikenteen bussilla nro 32, joka liikennöi 2 x tunnissa. Reitin alkuosaan on sijoitettu värillinen opastaulu, jossa on kuvattu paikan harvinaislaatuista kasvillisuutta ja hyönteisten esiintymiä Kilpiästenpohjan luonnonsuojelualueella. Taulun edessä on myös merkitsemätön ja maksuton parkkipaikka muutamille autoille.

Reitin lähtöpiste on Pohjois-Lahden Kilpiäisen omakotialueen rajalla, josta alkaa Karjusaarenkatu. Karjusaari on aiemmin ollut saari, mutta se liitettiin täyttömaalla mantereelle. Saarella ovat aiemmin olleet monien lahtelaisten yritysmaailman varakkaiden ihmisten lomamökit hienoissa rantamaisemissa. Alueen suosio kuitenkin hiipui suurten teollisuuspäästöjen takia, joka pilasi Vesijärven veden. Lahden kaupungin ja Helsingin yliopiston ympäristöekologian laitoksen toimesta syntyi Vesijärvi-projekti, jonka avulla järven vettä alettiin puhdistaa biomanipulaation avulla. Vasta 90-luvun toisella puoliskolla, kun Vesijärvi-projekti toi tuloksia, veden laatu koheni ja linnut, hyönteiset sekä ihmiset palasivat takaisin 'entiseen kotiinsa' - kauniiden maisemien luo. Tämä on suuri ihme, josta saavat nauttia retkeläiset ja alueen asukkaat tämän polun varrella.

Kehittämissuosituks:

- 1) Opastauluun voisi lisätä tiedon Vesijärvi-projektista ja nykyisestä Vesijärvi-säätiöstä. Säätiö kerää varoja jatkaakseen arvokasta puhdistus- ja ylläpitotyötä kaupungin suurimman järven puolesta.
- 2) Reitin alue kaipaa ohjeita nuotiokäyttämiseen ja selkeitä opasviittoja poluille, jossa on päämäärä ja mahdollisesti etäisyys. Esim. viitta: Laituri 100 m ->, Lintutorni 60 m -> jne.
- 3) Hienoja rantamaisemia ei ole Suomessa varustettu kioskeilla, siksi ihmiset usein tuovat eväitä mukanaan. Maiseman kauneuden säilyttämisen vuoksi on tärkeää, ettei roskaa jätetä luontoon, siksi roska-astioitakin kaivataan.

11. Reitin suositeltava teema

Luonnon suojelualue on lintuparatiisi vain niin kauan kun siitä pidetään huolta. Jotta nykyisille suojelijoille löytyisi jatkajia tulevaisuudessa, lapsille ja nuorisolle on kerrottava

alueen tärkeydestä ja sen historiasta. Alueelle voi viedä edelleen vaikka koululaisten opetusryhmiä. Lintutornissa näkyy varhain aamuisin varhain lintubongareita. Reittiä voi suositella kesäisin myös pyöräilyyn ja sauvakävelyyn Vesijärven rantamaisemissa.

12. Reitin kehittämiskohteet ja käytettävyys

Reitillä on kehittämistarvetta lähinnä viitoituksen ja roska-astioiden hankinnoissa. Opasteet auttaisivat luontoliikkuja löytämään koko skaalan retken tarjoamista nähtävyyksistä.

Reitin varrelle suositellaan viitoitustaulujen lisäämistä. Nuolella ja etäisyyden ilmaisulla varustettuja kylttejä tarvitaan 6 kpl seuraavasti:
Laituri, Lintutorni, 2 Karjusaari -kylttiä (toinen Kilpiäistenpohjan luonnonsuojelualueen alkuun bussipysäkin kohdalle ja toinen Kukkilan / Toisenmäentien risteykseen) sekä Karjusaaren kalliorantaan polulle johtava kyltti bussin päätepysäkillä ja nuolimerkki mäen päällä esim. Särkänkadun merkin yhteyteen.

Reittiä ei vielä voi suositella matkailulliseen käyttöön, eikä matkailijoille markkinoitavaksi.

REITTILUOKITUSLOMAKE

Reitin osuus	Kaltevuus %	Korkeuserot	Kulkukelpoisuus/ reitin pinta	Viittoitus ja merkintä maastoon	Etenemismopeus km/h	Luokka
Lähtöpiste: Kilpiäistenpohjan luonnonsuojelualue en opastetaulu, n. 150 m päästä bussipysäkkiltä (nro 32)	Tasainen maasto	92 m merenp. ylläpuolella	Asfalttite parkkipaikalle ja hiekkapolku laiturille	Opastustaulu, jossa paikan nimi ja selostus sen eläimistä, linnuista ja hyönteisistä		
Osuus 1 Pituus: 0,50 km	Tasainen maasto	92 m merenp. ylläpuolella	luontopolku laiturille/venevalka	ei viittoitusta	3,8 km/h	helppo
Osuus 2 Pituus: n. 100 m	soinen maasto	87 m	pitkospuut ja puuportaat	ei viittoitusta	2,7 km/h	keskivaativa
Osuus 3 Pituus: 3 km	tasainen tie	96 m	kevyttiikenneväylä/ asfalttipyörätie	ei viittoitusta	5 km/h	helppo
Osuus 4 Pituus: 1 km	jyrkästi nouseva tie	130 m	asfalttite	ei viittoitusta	2,7 km/h	keskivaativa
Osuus 5 Pituus: 0,50 km	reiippaasti laskeva, rantakallio laskee	104 m	mettäpolku rantaan	ei viittoitusta	6 km/h	keskivaativa
Reitti yhteensä Pituus: 6 km	monipuolinen ja vaihteleva maasto	n. 43 m	hyvä luontoreitti	ei viittoitusta	3,9 km/h	keskivaativa

Keskivaativa

15.5.2013 lähtien

15.5.2013

Reitin vaativuusluokka:

Luokituksen voimassaoloaika:

Luokituspäivämäärä:

Luokittelijan allekirjoitus:

Jana Parpala
Jana Parpala

Nimen selvennys:

Luokittelijan osoite:

Karjusaarenkatu 75 B, 15240 Lahti
+358 (0)40 8614062

Luokittelijan puhelinnumero:

jana.parpala@gmail.com

Luokittelijan sähköposti-osoite:

ofetela@lamk.fi

lähettä lomake osoitteeseen:

OTSIKKO: Kilpiäistenpohja – Karjusaari, Lahti, 6 km, janareitti

LIITE 1C

INGRESSI: Kilpiäistenpohja on Vesijärven kaakkoisosassa Lahden ja Hollolan kuntien raja-alueella. Se on matala rehevöitynyt lahti, joka ulottuu Karjusaaren eteläkärkeen (27 ha). Alueella on runsaasti lintuja, kasvillisuutta ja hyönteislajeja mm. sudenkorentoja ja perhosia. Korkeassa ruovikossa pesii toistakymmentä lintulajia (esim. kaulushaikara, naurulokki, viiksitimali) ja parikymmentä sudenkorentolajia, josta mm. harvinaisia täplälampi- ja lummelampikorentoja. Karjusaari on n. 2 km etäisyydellä oleva entinen saari, jonka pohjoisrannasta avautuu hienot järvinäkymät (Enonselkä ym.)

Vaativuus: Keskivaikea
Soveltuvuus: Monimuotoinen reitti, joka soveltuu lapsiperheille, mutta ei ole esteetön
Kesto: Noin 1h 45 min
Reittimerkinnot: Ei reittimerkintöjä

3 FAKTAA: Luonnonsuojelualue lähellä asutusta

- Vehreä järvimaisema, runsaasti erilaisia lintuja
- Linnuston, vesihyönteisten, vesikasvillisuuden ja rantamaiseman kiinnostava tutkimuskohde

Hienoja kohteita:

1. Kilpiäistenpohjan lintulahti, näköalatorni, veneranta ja uimalaituri. Rantakaislikko, linnusto, hyönteislajit tai kasvillisuus ovat monien kiinnostuksen kohteena.
2. Reitin korkeuserot on paikoitellen n. 50 metriä. Korkein piste oli kännykän GPS laitteen mukaan 130 m meren yläpuolella. Vesijärven rannalta on varsinkin kesällä hienot järvimaisemat saarille.

REITTIKUVAUS: Reitin ympäristönä on lehtimetsää, mutta rannan kaislikko kohoaa n. 3 m korkeuteen, osittain leikattu matalammaksi. Runsas lintulajisto: tavattuja lintulajeja ovat mm. kaulushaikara, pussitiainen, ruokokerttunen, joutsenia, eri sorsalajeja ja viiksitimali. Luonnonsuojelualueelta löytyy myös 20 erilaista sudenkorentolajia ja runsaasti vesikasveja ja kukkia, jossa linnut viihtyvät. Kilpiäistenpohjan laituripolku kulkee venerannan ohi laiturille hiekkapolkua pitkin. Lintutornille johtaa kapea metsäpolku korkeassa pusikossa, joka vaihtuu pitkospuuksi. Tornille mahtuu kerrallaan vain muutama ihminen. Loppuosa reitistä on helppokulkuista, osittain asfalttia, osittain metsätietä ja lopuksi kalliorantaa. Reitin loppupuolella sijaitsevat Karjusaaren rantakalliot, jotka kohoavat yli 20 metrin korkeuteen Vesijärven pinnasta. Luonto reitin varrella on metsää, heinikköä, nurmea ja vesistöä lähellä ihmisten asuinalueita. Alueelta puuttuvat opasteet.

Hyvä tietää

Polulla lintutornille ovat pitkospuut, sateella polku voi olla liukas. Vedenkestävät jalkineet ovat tällöin tarpeen. Reitti on kuljettavissa ympärivuoden, talvella jäällä on suora latu Karjusaareen ja muihin saariin, sekä Mukkulaan. Aloituspaijalla, Kilpiäistenpohjan taulun edessä on muutama maksuton parkkipaikka. Karjusaaren kallioilla on kaksi tulentekopaikkaa, mutta ei puita, eikä roskista. Reitin varrella voi pysähtyä lasten leikkipuistossa (Karjusaareessa), jossa voi nauttia omia eväitä puistopenkillä. Karjusaaren päätepuistokilta voi palata bussilla kaupunkiin (2x tunnissa).

Lähin ostos/ruokapaikka on Mukkulan Siwan lähellä oleva Kebab -kioski. Reitin varrella on 2 uintipaikka, josta turvallisempi on Kilpiäistenpohjan laiturialue. Karjusaareessa voi myös uida, mutta kallioista veteen meno on haasteellinen. Paikan yksityisille lukuille laitureille ei ole muille asiaa. Mukkulan campingalueella (n.3 km tietä pitkin) on leirintäalueen vastaanotto/päärakennus, WC/suihkut ja pukukopit. Siellä voi majoittua kesäisin (kesä-elokuussa) omissa teltassa, asuntovaunussa tai vuokramökissä.

Haasteellisuus

Reitti on keskivaativa pitkospuiden sekä jyrkkien nousujen ja laskujen takia. Reitillä on useita, kiinnostavia kohteita, mutta ei taukopaikkoja, eikä opastusmerkkejä. Reitillä on hyväkuntoiset pitkospuut, asfaltilla päällystetty kevytliikenteen polku ja leveätkö metsäpolku kallioille. Matkaa voi tehdä halutessaan myös pyörällä.

Reitin alkuun

Kilpiäistenpohja-Karjusaari –reitti on Lahdessa, noin 5 km päässä keskustasta. Reitin lähtöpiste on Kilpiäistenpohjan luonnonsuojelualan opastetaulu. (GPS –koordinaatit: N6101.629 E2538.037 ja lähin osoitetieto: Kilpiäistentie 45, Lahti).

Autolla:

Lahden keskustasta Lahdenkatua pitkin Jyväskylän suuntaan (E75), Kivistönmäen risteyksestä vasemmalle Mukkulan kadulle, jonka valoristeyksestä suoraan ja seuraavaksi vasemmalle ennen Mukkulan kirkkoa Kilpiäistentielle, josta n. 2 km jälkeen alamäessä Kortepohjankadun (oik.) kohdalla käännetään vasemmalle ja opastetaulun luokse (pian oikealle), jossa parkkipaikka.

Julkisilla kulkuneuvoilla:

Lahden kaupungin sisäisen liikenteen linja-auto 32 Kortepohjankadun pysäkillä asti. Paluu saman bussin päätepysäkillä Karjusaarenkadulta. Bussilinja ajaa keskustasta Karjusaareen kaksi kertaa tunnissa.

Vinkkejä

Reitti on helppo liittää Mukkulan alueen muihin reitteihin. Reitin voi tehdä pyörällä, paitsi pitkospuu- ja kallio-osuutta. Mukkulaan pääsee hyvin pyöräilemään muutenkin. Talvisin jäällä tehdään hiihtolatuja kaupungin satamasta Enonsaareen, josta liittymä Kilpiäiseen ja Karjusaareen. Alueella voi kesällä uimisen lisäksi kokeilla melontaa ja kalastusta. Lähin kanoottivuokraamo on Mukkulan camping-alueelta Niemeen päin Kahvisaareessa.

Kartat ja oppaat

Kilpiäistenpohja ja Karjusaaren kartta löytyy Fonectan Päijät-Hämeen puhelinluettelossa s. 31 AB4 / Hollola, Lahti. Lahden karttoja voi tiedustella myös Lahden seudun matkailuneuvonnasta.

Linkit

Lahden matkailuneuvonta, Lahden seutu - Lahti region Oy

INFO-palvelupiste Kauppakeskus TRIO
Aleksanterinkatu 18, 15140 Lahti, p. 0207 281 750
info@lahtiregion.fi

Kilpiäistenpohja -portaali:

<http://www.lahdenseudunluonto.fi/luontokohteet/lahti/luonnonsuojelualueet/kilpiaistenpohja/elaimet>

http://www.lahdenseudunluonto.fi/uploads/files/lahden_luonto_suomi_optim.pdf

Lähin matkailupalvelu:

Mukkulan camping (Mukkulan kartano remontissa)

<http://www.mukkulacamping.fi/>

Ritaniemenkatu 10

FIN-15240 Lahti

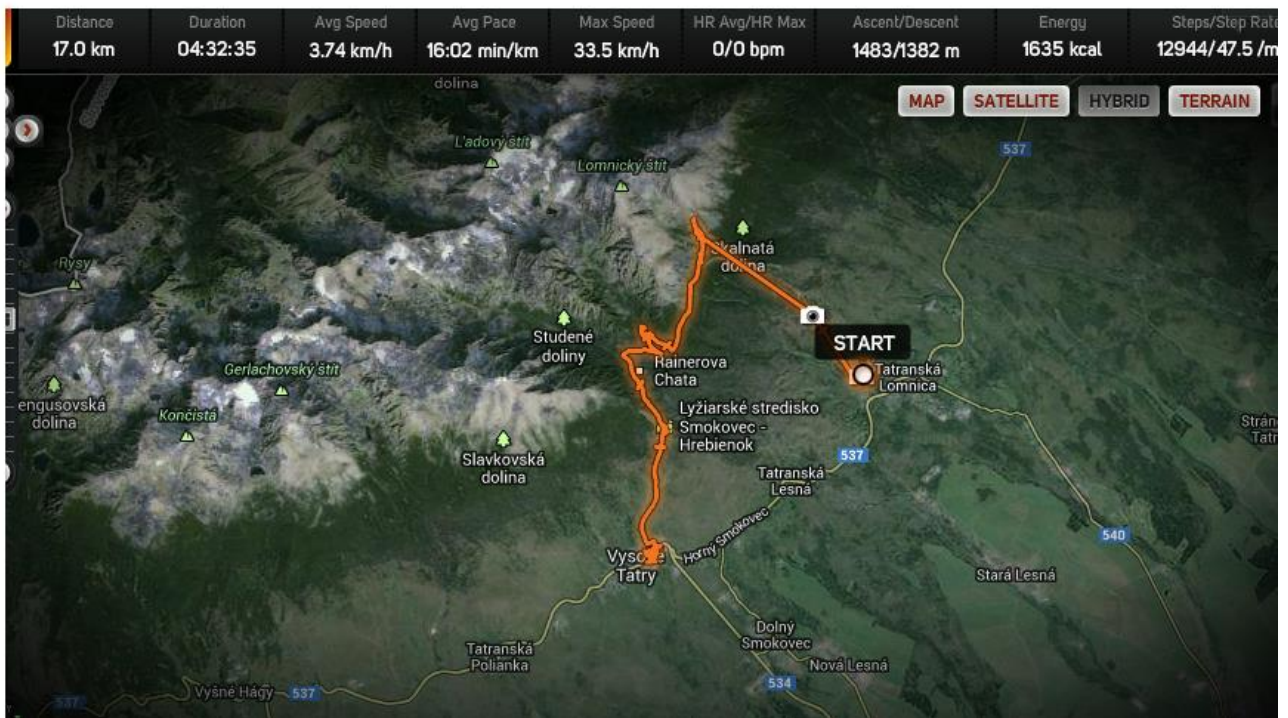
INFO@MUKKULACAMPING.FI

+358 (0)3 7535380, +358(0)41 7298359

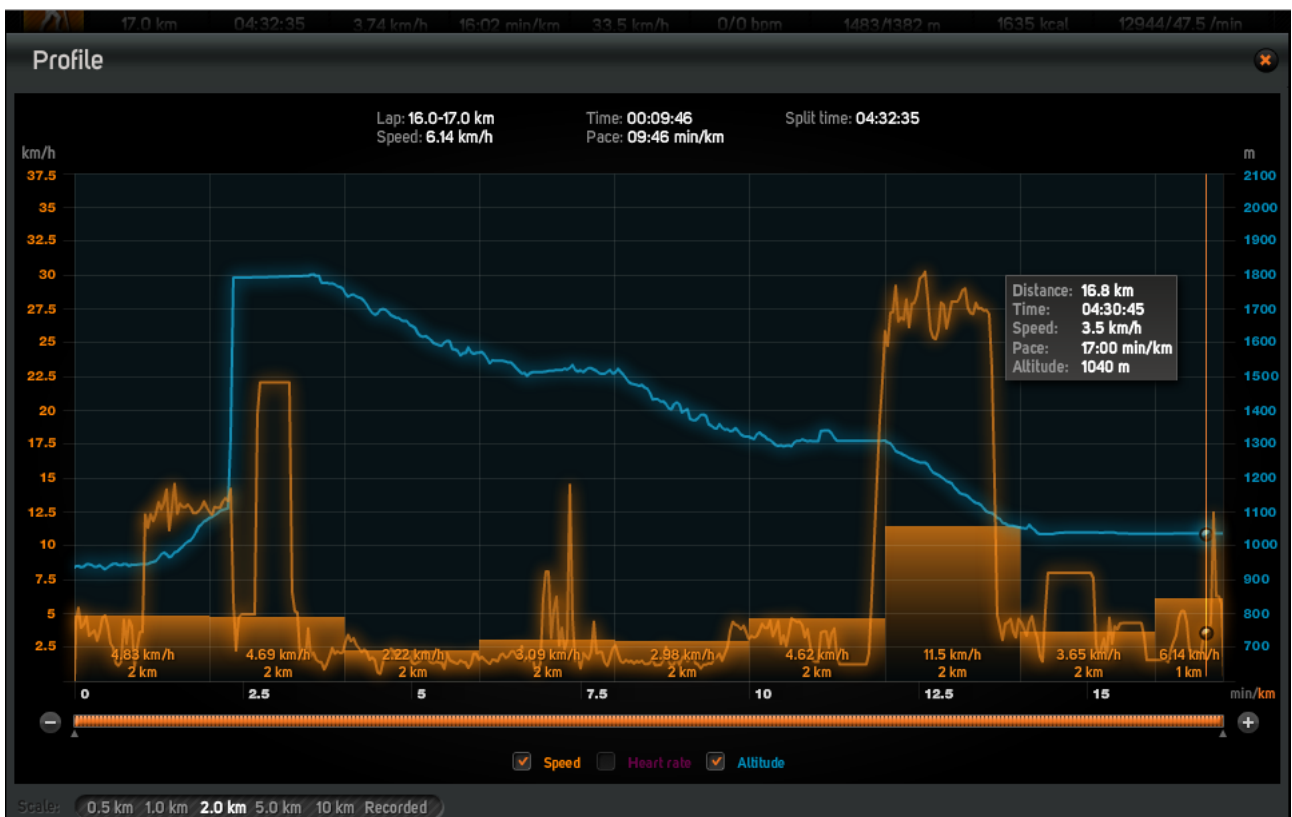
Hämeen ympäristökeskus: hame(at)metsa.fi

Kahvilat ja ravintolat ym. palvelut

- Ravintolapalveluita luonnonsuojelualueen välittömässä läheisyydessä ei ole saatavilla
- Mukkulan ostoskeskuksen kahvilat ja ravintolat Ritaniemenkatu 11 (n. 3km kohteen alusta)
- Kesäaikana Mukkulan camping, Mukkulan minigolf ja Mukkulan Oppilastalon kahvila Ritaniemenkatu 10, Lahti p. 03 -755380.
- Urputorin Siwa ja Mukkulan kebabkioski (Kilpiäistentieltä oikealle, Urpukadulla vasemmalla)

Karttaprofiili Sports Trackerilta, ylänäkössä Ylä-Tatrojen vuoristo ja vaellusreitti Tatranská Lomnica- Horný Smokovec. Alapuolella näkyy vaelluksen kulkunopeus (oranssi) ja korkeuserot (sininen) 2 km välein.

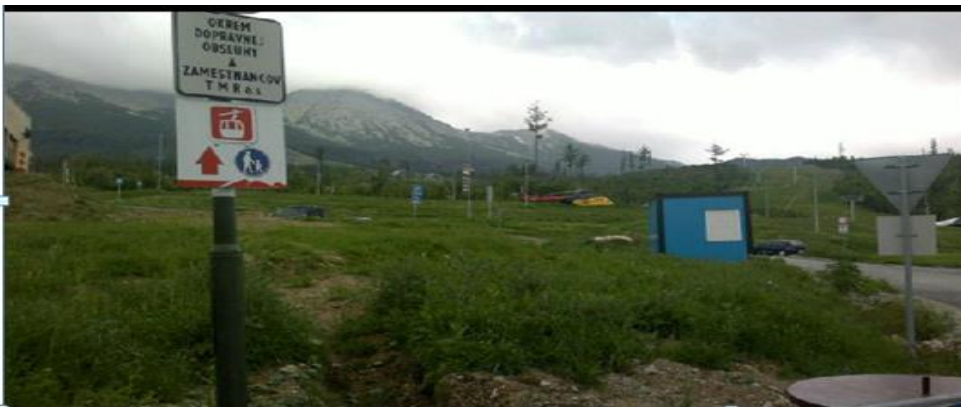

Kuvia reitin alusta: Tatranská Lomnican hiihtohissin opasteet, ympäristö ja karttataulu. (Kuvat 1-4)

Kuva 1. Opasteet juna-asemalta

Kuva 2. Hiihtohissin karttatauluja

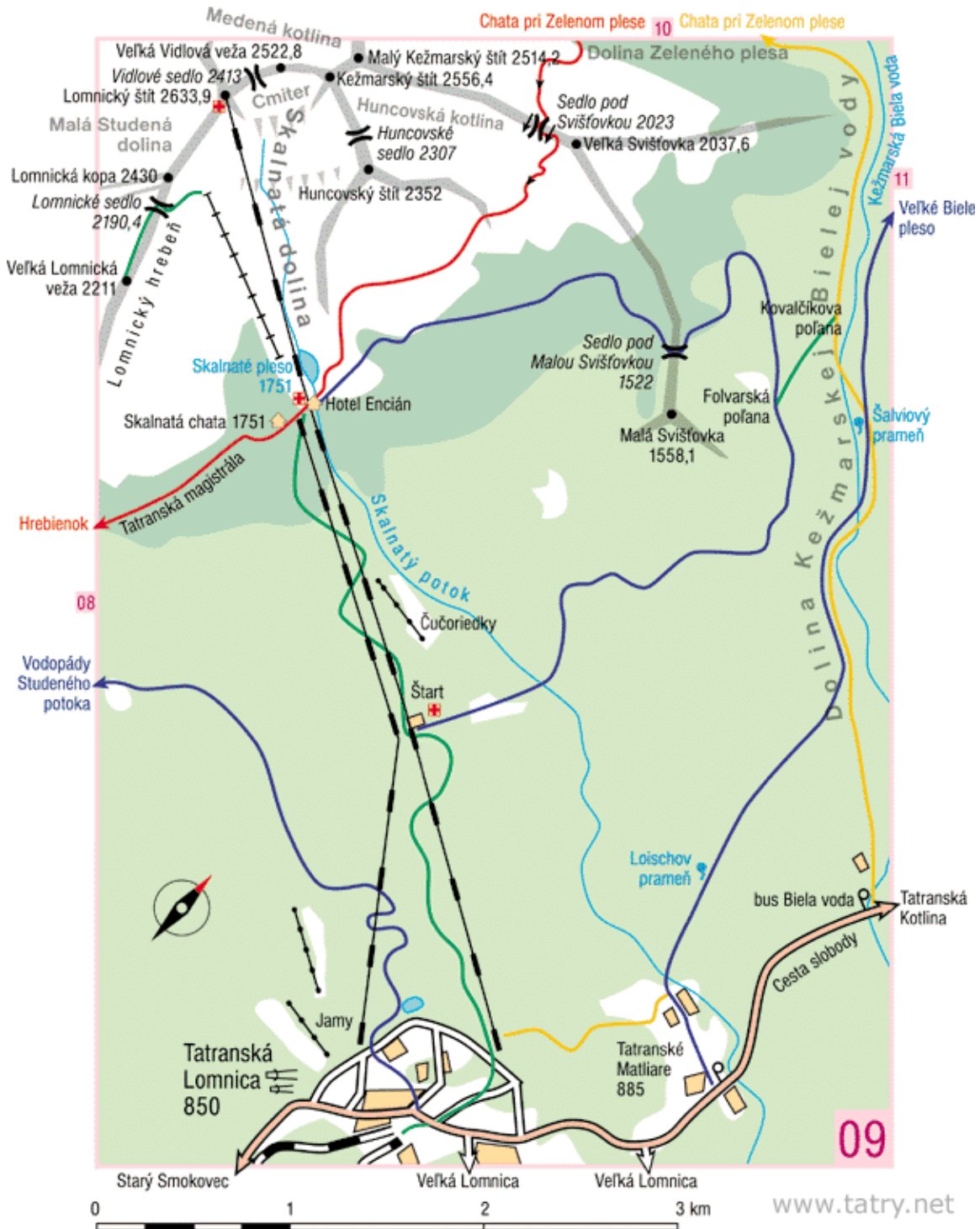

Kuva 3. Opastus hiihtohissille ja siniselle patikkapolulle

Kuva 4. Sininen reittimerkki on nopeusrajoitusmerkissä

Kuvassa 5 näkyvät kaikki alkupään reitit alueella. Suorat viivat ovat hiihtohissiväylät Tatranská Lomnicasta Skalnaté plesolle ja kaksi muuta siitä eteenpäin Lomnický hreben (harjanne), sedlo (satula) ja štít. Vihreä reitti kuvaa laskettelurinnettä, jossa kesällä on vaelluspolku. Sininen, keltainen ja punainen reitti ovat vaelluspolkua. Vaaleansininen on puro. Meidän reitti oli punainen, nimeltään Tatranská magistrála ja sen kokonaispituus on 46 km, josta me kävelimme vain osan. (Yhteensä noin 13 km.)

Kuva 5. Tarkempi lähtöalueen karta

Hiihtohissin yläosamalla on reittiopastusta useammassa paikassa samanhenkisillä opasteilla Ks. kuvat 6, 7
alla.

Kuva 6. ja Kuva 7. Opastustauluja Skalnaté Pleso-Hrebienok vaellusreitiltä

Alkumatkassa tuli vastaan yllättävä rinnetyömaa. Ympäristössä näkyy vuorimäntyvyöhyke. Varoitustaulu on slovakiksi ja englanniksi. Ks. Kuva 8 ja 9 alla.

Kuva 8. Työmaa 1700 m korkeudessa

Kuva 9. Reittimerkkintä punaiselle ja vihreälle reitille

Ensimmäisen vuoristomajan vieressä on tarinataulu vuoristokantajista, koska yksi heistä omistaa majan.

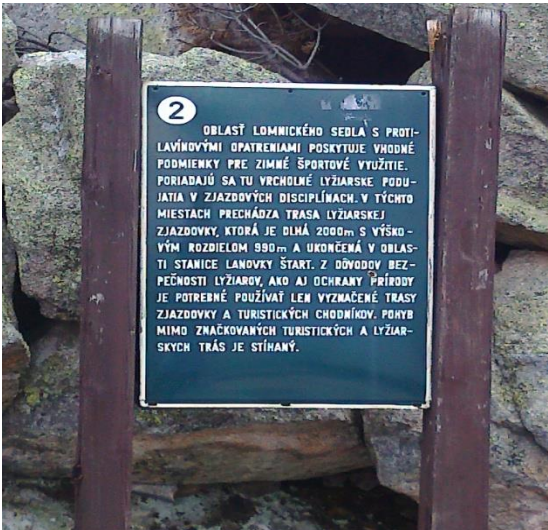
Ks. kuvat alla 10 ja 11. Kuvissa alla näkyy myös polun muodostuminen kivikossa ja kaidevarmistus reitin jyrkällä puolella.

Kuva 10. Skalnatá chata (vuoristomaja)

Kuva 11. Tarinataulu majan omistajan kantajatyöurasta

Kuvassa alla (Kuva 12) näkyy sekä kesä että talvimerkkireitti. Talvipylvään pitää pysyä lumirajan yläpuolella, siksi se on n. 5 m korkea. Seuraavassa kuvassa (Kuva 13) näkyy infotaulu, joka kertoo talvipolun faktaa ja muistuttaa siitä, että vuoristoreiteillä on oman turvallisuuden vuoksi pysyttävä vain merkityillä reiteillä. Liikkuminen polkujen ulkopuolella ja luonnon tai reittimerkistön turmeleminen on rangaistava teko.

Kuva 12. Reittimerkki kivellä ja pylvällä

Kuva 13. Laskettelurinne on 2 km pitkä, korkeusero 990 m

Reitille on ilmestynyt viime vuoden jälkeen uusi profiilitaulu ja sateensuojajapaikka. Ks. kuvat 14 ja 15 alla.

Kuva 14.

Kuva 15.

Seuraava kieltotaulu (Kuva 16.) ilmaisee kuvien avulla koko alueella noudattavaksi toivotut säännöt:

Ei saa poimia kukkia, ei roskata, ei tehdä tulta, eikä kävellä merkkipolkujen ulkopuolella.

Zamkovského majalle menevä erikoisuus, eli kantaja on menossa keittiön puolelle. ks. Kuva 17.

Kuva 16. Opastusta vuoristomajan pihassa

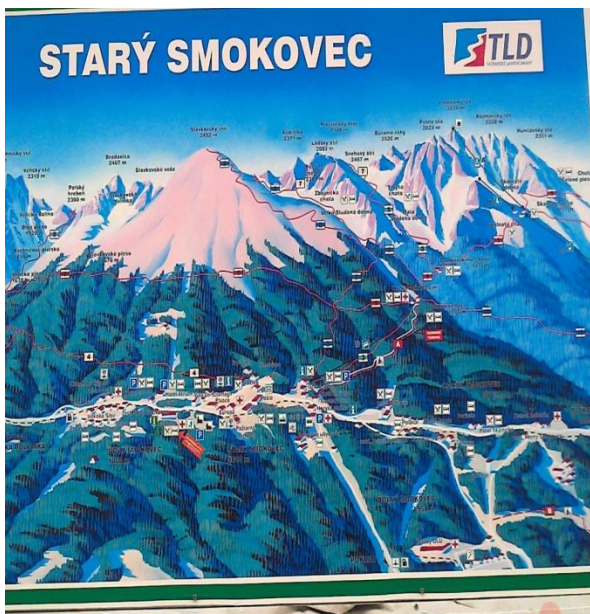
Kuva 17. Vuoristomajan 'extreme-työntekijöitä' - kantaja

Alla näkyy kolmella kielellä varoitus kivi- ja lumivyöryvaarasta ja risteävässä kohdassa reittisuunnan merkki. Ks. Kuva 18 ja 19.

Kuva 18. Varoitusmerkki puiden mahdollisesta kaatumisvaarasta Kuva 19. Reittimerkki ja suunta

Starý Smokovec kylästä löytyy useammassa risteyspaikassa vastaava piirroskuva. Kuva lähivuoren (Slavkovský štít 2452 m) kaikista reiteistä ja kulkuväylistä väreineen ja selityksineen slovakiksi ja englanniksi.

LEGENDA - LEGEND			
Osobné horské dopravné zariadenia Ski lifts and cableways			
A	Skalnaté pleso - Lomnický štít		
B	Skalnaté pleso - Lomnické sedlo		
C	Tatranská Lomnica - Skalnaté pleso		
D	Starý Smokovec - Hrebienok		
Turistické trasy / Tourist paths			
1	Hrebienok - Skalnaté pleso	čas / time	
2	Hrebienok - Slezský dom	2 hod	
3	Starý Smokovec - Slavkovský štít	5 hod 15 min	
4	Starý Smokovec - Hrebienok	50 min	
5	Starý Smokovec - Slezský dom	2 hod 25 min	
6	Hrebienok - Téryho chata	3 hod 05 min	
7	Hrebienok - Zbojnická chata	3 hod	
8	Téryho chata - Zbojnická chata	1 hod 15 min	
9	Zbojnická chata - sedlo Prielom	2 hod 45 min	
10	Sliezsky dom - sedlo Prielom	1 hod 45 min	
11	Vodopády Studeného potoka - Tatranská Lomnica		
Cyklistické trasy / Cycling routes			
A	Starý Smokovec - Hrebienok	dĺžka / lenght	
B	Novolesniansky okruh	2,6 km	
Vysvetlivky / Notes			
1	Informácie (Information)	2	Tenis (Tennis)
2	Prvá pomoc (First aid)	3	Cyklistická trasa (Cycling route)
3	Občerstvenie (Refreshment)	4	Futbal (Football playground)
4	Ubytovanie (Accommodation)	5	Krytý bazén (Indoor swimming pool)
5	Kaviareň (Coffee-bar)	6	Autobusová stanica (Bus station)
6	Parkovisko (Parking)	7	Železničná stanica (Railway station)
7	Pošta (Post Office)	8	Cerpadla stanica (Petrol station)
8	Letisko (Airport)	9	Kostol (Church)
9	Zmenáreň (Exchange office)	10	Liečebný dom (Medical house)

Kuva 20. Starý Smokovec –kylän ja alueen palvelukartta

Kuva 21. Legenda /Selitykset /Notes

Reitin pääteasema on Starý ja Nový Smokovec, jossa näkyvät mm. tiestö vaelluspolkuineen. Kartassa on värimerkittyjä reittejä, kylän majoituspaikkoja sekä lähikylien nimiä: lännessä kylä Štrbské Pleso, idässä Tatranská Lomnica. Ks. Kuva 22.

Kuva 22. Kartta koko Smokovec -kylän alueelta (Nový, Starý ja Horný Smokovec), joka on yksi kolmesta TANAP-alueen tärkeistä kyläkeskuksista. Muut: lännessä Štábské Pleso ja idässä Tatranská Lomnica.

Kuva 23. Hrebienok juna-aseman ympäristö /Ground cable way station Vysoké Tatry, Hrebienok Kevytliikenneväylä ja asemarakennus oikealla, edessä reitistön opastustauluja ja opastepylväs.

Reittikuvaus

LIITE 2 a

1. Tatranská Lomnica-Skalnaté Pleso- Hrebienok-Nový Smokovec

2. Reitin pituus n. 17 km, arvioitu kesto: n. 4,5 h, janareitti

- hyvät julkiset yhteydet (hiihtohissi ja kaapelijuna)
- läheinen yhteys lähtö- sekä päätekyliin, jossa kaupat ym. palveluita

3. Reitin vaativuusluokka, haasteellisuuden kuvaus ja kohderyhmä Keskivaativa, vuoristoretkinäkökulmasta.

Alussa asfalttipolku ja metsäpolku n. 600 m, merkitty viitoilla. Ylhäällä kivikkoinen kuitenkin hyvin rajattu ja merkitty punaisella reittimerkillä. Merkit ovat maassa ja rinteiden puoleisilla lohkeilla, myöhemmin myös puissa silmien korkeudella. Reitti ensin puurajan yläpuolella, alempana (1500 m rajan alittaessa) ensin vuorimänty-, havu- ja sekametsässä koko kävelymatkalta ja loppureitti (1,3 km) asfalttia kevytliikenneväylällä majoituspaikalle asti

Haasteellisuuden kuvaus: haasteellisuuteen vaikutti pitkä ja jyrkkä (alaspäin) n. 13 km kivikkoinen reitti.

Soveltuvuus eri kohderyhmille:

Sopii reippaille (kouluikäisille) lapsiperheille. Reitti ei kuitenkaan ole esteetön pisimmältä reitiltä, hissimatka kylläkin. Korkeuserojen vuoksi (korkeusero yhteensä n. 760 m) suosittelen hyväkuntoisillekin asiakkaille kävelysauvoja. Saattavat keventää vaellusta alaspäin.

4. Reitin lähtöpisteet

Tatranská Lomnicin juna-asema. GPS koordinaatit: N49.1666 E20.2708 ja valokuvat reittiprofiiliin liitteenä (Sport Tracker) Junaradan yli suoraan rinteeseen, jossa opastustauluja ja suuntamerkkejä: Lanovka Skalnaté Pleso (Hiihtohissille).

5. Reitin välitön palveluvarustus ja sen kehittämiskohteet

Lähtöpaikalla tien varrella on opastetaulu ko. kylästä ensin asfalttipolulle ja sitten hiekkapolku (oikotie) hissiasemalle. Aseman lähellä tehdään rakennustyötä ja muutoksia kulkuväylällä. Matkan varrella on matkamuistomyymälöitä. Ks. kuvia opastustauluista ja reitin alkupäästä LIITE 2. (Kuva 1,2)

1.

Kehittämiskohde: Reitin merkit puuttuvat rakennustyömaan takia osittain. Alkureitin lähellä on ravintola ja parikin hotellia. Hissiasemalla ovat isot WC ja urheilutarvikekauppa. Rakenteilla on ravintola ja uusi leveä kulkuväylä. (Kuvat 3, 4)

2.

Kehittämiskohde: Polun pinnoitetta ei tarvitse toistaiseksi kehittää, koska se palvelee hyvin sellaisenaan. Palveluita alueelta löytyy jo nyt kiitettävästi. Vierailijamäärien nousu sesongin aikana lisää palveluiden kapasiteetin kysyntää ja viittoja tuleviin rakennuksiin.

5. Reitin viitoitus ja merkinnät

Hissireittiä (1 ja 2) sekä koko aluetta on kuvattu isolla opastetaululla (kuva 2). Varsinainen polku on merkitty hyvin punaisella merkillä koko matkalta. Risteyksissä on opasteviittoja eri suuntiin ja muihin reitteihin merkitty väreillä ja arvioidulla kulkuajalla.

6. Reitin kalastuskohteet ja kalalajit

Reitillä ei saa kalastaa.

7. Reittiä tukevat palvelut

Majoituspalvelut:

Reitin varrella lähtö- ja päätekyllissä on runsaasti majoituspalveluita. Sen lisäksi erikoisuutena on 1x4 hengen huoneisto Lomnickýn huipulla ja muutama retkimajoituspaikka Zámockého ja Bilkova vuoristomajoilla. Hrebienok Köysijunaradan (cable way) yläpuolellakin on aika iso samanniminen hotelli.

Kahvilat ja ravintolat: Löytyvät hissien ja junan lähellä sekä vuoristomajoilla

Vinkkejä muuhun retkeilyyn:

- sauvakävely
- lintubongaus

8. Hyvä tietää reitistä:

Reittiin kannattaa tutustua etukäteen kartalla. Kalliomaastossa hyvät vaelluskengät ovat turvallisimmat. Reitillä kuljetaan kallioilla, jossa voi olla märkiä ja liukkaita kohtia. Reitin jyrkkä lasku kuormittaa polvia, siksi kävelysauvoista voi olla apua. Matkapuhelimen kuuluvuus on yleensä hyvä ja muu palveluverkosto sopivien matkojen päässä.

9. Luonnonympäristön kuvaus

Reitin alkuosa kulkee asfaltilla ja hiekkapoluilla loivasti nousuun. Hissiasema näkyy tien ylityksen jälkeen viittauksissa. Hissien lähellä polku muuttuu asfaltitieteksi. Hissistä näkyy myrskyssä kaatunut metsäalue ja laskettelurinne sekä sininen vaelluspolku.

Reitille on luonteenomainen kalliovuorten havuinen maisema ja sen tuoksu. Lintuja ja muita eläimiä voi nähdä ja kuulla mm. hissivaunun alla. Havumetsä kärsii nyt kirjanpainajatuholaisesta ja kaatuneet puut saattavat haitata kävelyä reitillä.

Kehittämissuosituks: Suunta- ja kohdeopastus on hyvin hoidettu. Työmaa-alue häiritsee kulkua, mutta on hyvin opastettu varoitusmerkillä.

10. Kulttuuriympäristön kuvaus

Koko reitti on mielenkiintoinen ja suuremmalta osin sopiva myös lapsiperheille. Reitillä voi nähdä kaksi vuoristokylää, laajoja metsäalueita, syviä laaksoja, vuoristomajojen varustekantajia, vesiputouksia, vuoristopuron ja kokea suuria korkeuseroja.

Kehittämissuosituksset:

Hyvät opasteet ja mielenkiintoinen reitti on kehitetty aika hyväksi. Korjaustyö rinteessä työmaakoneilla pilaa osittain luonnon maisemaa, mutta toivottavasti ei kauan.

11. Reitin suositeltava teema

Luonnon suojelualue on jonkin verran häiriintynyt rakennustöiden takia. Reitin keskeinen vetovoima on näkymien laajuus ja monipuolisuus. Reitin teemana on monilla varmaan Lomnickýn huippu štít /peak. Sen korkeus ja näkymät ovat hissien ja junan ansiosta helposti saavutettava vuoristomaisemien kohokohta huonommallakin säällä. Jännitys siitä onko sää huipulla kirkas vai ei, nähdäänkö mitään vai ei - voidaan verrata Suomessa tutulle revontuli-ilmiölle. Tämän lisäksi voi kuitenkin kokea muutakin retken varrella (Observatorio, luontopolku jäätikköjärven ympärillä, vuoristomajat yms.). Opas voi kertoa mm. tarinoita hissien rakentamisesta tai muusta vuoristoon liittyvästä seikasta yms.

12. Reitin kehittämiskohteet ja käytettävyys

Reitillä on kehittämistä ja sitä tapahtuu nähtävästi koko ajan. Pyrkimyksenä on tarjota reitille vielä parempaa palvelua. Opasteet auttavat luontoliikkuja löytämään hyvin koko skaalan retken tarjoamista nähtävyyksistä. Myrskyn kaatama metsä on edelleen osin korjaamatta ja siksi jotkut reitin osiot hieman muuttuvat. Reittimerkit ovat toistaiseksi pysyneet ajan tasalla ja hyvässä kunnossa.

Reitti on mielenkiintoinen, vaikka nyt muutoksen alla. Myrskyn jälki näkyy hissistä laajalla alueella. Sekin on luonnon voiman näytös. Ihmisten on hyvä nähdä ja hyväksyä sitäkin. Reitti on jonkinlainen käyntikortti TANAP -alueen parhaimmiston palvelun suhteen. Millään muulla reitillä ei ole yhtä monta vuoristomajaa. Se kertoo tämän reitin suosiosta jopa vuosisatojen takaa, sillä kansallispuistoon ei saatu aiemmin rakentaa mitään. Ennen myrskyä tämä oli vielä tiukemmin suojeltu alue kun nyt.

Reittiä voi suositella matkailulliseen käyttöön esim. aktiiviloman alussa, jolloin asiakas saa heti näkemyksen vuoriston luonteesta. Markkinointi on tehty kattavasti ja matkailijoille helpoksi. Haasteellisimmat osuudet voi kulkea hiihtohissillä ja köysijunalla. Sesongin aikana täällä on suuri monikansallinen kansanvaellus, eli reitti ei ole menettänyt suosiotaan.

REITILLUOKITUSLOMAKE

Reitin osuus	Kaltevuus %	Korkeuserot	Kulkukelpoisuus/ reitin pinta	Viitoitus ja merkintä maastoon	Etenemis-nopeus km/h	Luokka
Lähtöpiste: Tatranská Lomnica, Junna-asema	Loiva ylämäki	950 m	Junnaasemalta asfalttite, hiekkapolku, hissien lähtöasemalle	Opastustauluja ja pylväitä, jossa paikan nimi ja hissien reittiprofiili ks. LIITE 2, kuva1,2	4,83 km/h	helppo
Osuus 1 Pituus: 2 km	Jyrkästi nouseva maasto	Hissillä ylös 1800m- kävely 1600m	Kivikkoainen jyrkästi laskeva	punainen merkki, viitoitus pylväällä	4,69 km/h	keskivaativa
Osuus 2 Pituus: 2 km	Loivasti laskeva maasto	Loivempi lasku 100m kork.ero alas	Kivikkoainen loivasti laskeva	punainen merkki, viitoitus kivillä	2,22 km/h	keskivaativa
Osuus 3 Pituus: 4 km	Jyrkästi laskeva maasto	Jyrkempi lasku 200 m alaspäin (1300m)	Kivikkoainen jyrkemmin laskeva	punainen merkki, viitoitus kivillä	3,09 km/h	keskivaativa
Osuus 4 Pituus: 2 km	Reippaasti laskeva	1300 m, alas kaapelijunalla	metsäpolku, asfalttite	punainen merkki viitoitus	11,5 km/h (junna)	keskivaativa, junalla
Osuus 5 Pituus: 7 km	Loivasti laskeva	1050 m	asfatti ja metsäpolku	ei viitoitusta	3,65 km/h	helppo
Reitti yhteensä Pituus: 16,8 km	Jyrkät nousut ja laskut	Korkeuserot 1800- 1040 m (760m)	kaunis, mutta kallioinen	hyvä viitoitus	17 min/km ja kesto 4 h 30 min	keskivaativa

Reitin vaativuusluokka:

Keskivaativa

Luokituksen voimassaoloaika:

4.6.2013 lähtien

Luokituspäivämäärä:

6.11.2013

Luokittelijan allekirjoitus:

Jana Parpala

Nimen selvennys:

Jana Parpala

Luokittelijan osoite:

Kariusaarenkatu 75 B, 15240 Lahti

Luokittelijan puhelinnumero:

+358 (0)40 8614062

Luokittelijan sähköposti-osoite:

jana.parpala@gmail.com

Lähetä lomake osoitteeseen:

ofetelata@lamk.fi

**OTSIKKO: Tatranská Lomnica - Skalnaté pleso - Nový Smokovec,
17 km, janareitti LIITE 2C**

INGRESSI: Lomnický štít on toiseksi korkein (2634m) vuoren huippu Ylä-Tatroilla, Prešovin kunnassa, Slovakian pohjoisrajalla, lähellä Puolan rajaa. Sen huipulla on meteorologinen sääasema, jonne voi patikoida laskettelurinnettä pitkin (tai pääsee 4 hengen konsolihissillä). Alueella on vuoristopuro ja jyrkkä kivikkoinen polku. Syksyllä saattaa näkyä ja kuulua saksan hirvi, kettu ja muita eläimiä. Korkeassa ruohikossa asustaa monia vuoristojärsijöitä mm. siiseli ja murmeli ja monia perhoslajeja. Ylhäällä on jäätikköjärvi Skalnaté pleso. Retkivalinta johti ylhäältä Nový Smokoveciin, jossa oli

Vaativuus: Keskivaikea (hissi,kävely,juna,kävely)
Soveltuvuus: Kivikkoinen, mutta helpohko reitti hyvä-
kuntoisille ja soveltuu reippaille lapsillekin
Ylitys 860m Hissi ylös, 560m kävellen, 300m juna
Kesto: Noin 4,5 h siitä hississä n. 30+10 min juna
Reittimerkinnot: 15 km punainen, 2km vihreä ja 500m kelt.

- **3 FAKTAA:** Luonnonsuojelualue, vuorimänty-
alueen yläpuolella, huipulta näkee koko alueen
- Erilaisia eläimiä, linnusto, kasvillisuus
- Sääasema, jäätikköjärvi ja näköalapaikka

Hienoja kohteita:

1. Vuoren huippu 2634 m, jonne pääsee hissillä, sääasema, jäätikköjärvi opetuspolulla, jossa luontotauluja, 2 kahvilaa/ravintolaa, erikoismajoitusmahdollisuus
2. Näköalapaikkoja lisäksi reitin varrella, 3 vuoristomajaa, kivivyöryrinne ja opetustauluja reitin historiasta ja mm. paimentolaisuudesta

REITTIKUVAUS: Reitin ympäristönä on havumetsää, jossa vuonna 2004 myrskyn kaatama metsäalue. Luonnonsuojelualueelta reitin varrella voi kuulla murmelia tai saksan hirveä ja nähdä kotkan ja perhosia. Kuljettu reitti on kivikkoinen, hyvin merkitty ja sen yläosa on nyt korjausrakennuksen alla. Hissiin Lomnický štít huipulle mahtuu vain 10 ihmistä kerrallaan, eikä sinne kannata mennä sumuisena aikana. (Meidän päivä oli juuri sellainen.) Retin varrella on 3 vuoristomajaa, joista saa aina juomaa ja keittoa ja joilla on omaa tarinansa. Reitin loppuosa on helppokulkuista, asfalttia majoituspaikkaan asti. Alueella on hyvät opasteet.

Hyvä tietää

Sateella polku voi olla liukas. Vedenkestävät, nilkkaa tukevat jalkineet tarpeen, vaikka osa reitistä kuljetaan hissillä ja junalla. Reitti on kuljettavissa vain kesällä, 1.11. -15.6. reitti on suljettu. Reitti on hyvällä säällä kuljettavissa molempiin suuntiin (ylös sekä alas) jalkaisin. Reitillä vastaanulijoita väistetään oikealle. Jyrkkä rinne houkuttaa nopeaan menoon, joten suosittelen tarvittaessa kävelysauvoja. Aloituspaiikalla on usein hissijono, hissilippuja voi palauttaa (saamalla pantti takaisin) useissa lippupaikoissa. Alueella näkee v. 2004 myrskyn tuhoja sekä uutta rakennustyömaata talvisesonkia varten ja varoitustauluja työkoneista. Ylhäällä on lasten leikkipuisto, kahvila, ravintoala ja WC. Jäätikköjärven rannalla on sääasemarakennus ja infotauluja ko. ympäristön luonnosta ja historiasta, järvessä ei saa uida. Lähin ostos/ruokapaikka on lähellä hissien lähtöpaikkaa, sekä ala, että yläasemalla. Ravintola ja kahvilapalveluita löytyy tällä reitillä runsaasti sopivin aikaväleihin. Huipulla on mahtavat näkymät, mutta vain selkeällä säällä. Hissilipun koko reitille voi ostaa samasta lähtöpisteestä (Tatranská Lomnica). Paluumatkalle (Hrebienok-Starý Smokovec) yhteislippua saa halvemmalla ja lippupantin voi palauttaa kaapelijunan päätepysäkille Starý Smokoveciin.

Haasteellisuus

Reitti on keskivaativa suunnalla ylhäältä alas. Toisin päin reitti on astetta vaativampi pitkän jatkuvan nousun takia. Kuitenkin sadepäivänä kivikko oli hieman liukas, eikä majoilla ollut istumapaikkoja meidän kokoiselle ryhmälle (10 hlöä). Alastuloreitillä oli hyötyä sauvoista, sillä reitillä ei ollut paljon kulkijoita. Suurimmalta osin reitti oli hyväkuntoinen, suurilla kivillä päällystetty ja hyvin merkitty. Lähtöalueella ylhäällä (Skalnaté Plesolla) piti kiertää työkonetta ja Hrebienokin lähellä myrskyn kaatamia puita. Loppumatka Hrebienok junalta majoituspaikalle käveltiin asfaltilla kevytliikennevaylää pitkin loppuun asti. Retki on sopiva myös reippaille kouluikäisten lasten perheille ja Skalnaté Plesolle pääsee muiden avulla myös pyörätuolin kanssa. Muu reitti kivikkoiseen maastoon ei kuitenkaan sovi liikuntarajoitteisille henkilöille.

Reitin alkuun

Reitin lähtöpiste on Tatranská Lomnicassa ja päättyy Nový Smokovec majoituspaikkaan.
GPS –koordinaatit: Lähtöpaikka: N49.1666 E20.2708, päätepaikka: N49.1392 E 20.2207

Lähtö: Tatranská Lomnica juna as., osoite Tatranská Lomnica, Vysoké Tatry, Slovensko/Slovakia
Päätepaikka: Majoituspaikka Penzion Reitmayer, Nový Smokovec, osoitetieto: Penzion Reitmayer, Nový Smokovec, Vysoké Tatry, Slovensko/Slovakia

Autolla: Ks. karttakuva 1 alla, matka 7,9 km noin 13 minuuttia tiellä 537
valtakunnallista moottoritieverkostosta (D1) tielle 537 itäänpäin, Vysoké Tatry-Tatranská Lomnica

KUVA 1.

Julkisilla kulkuneuvoilla:

Tatranská Lomnicalta pääsee hiihtohissillä Skalnaté Plesolle (jäätikköjärvi) n. 12,5 minutissa. Hissi lähtee 903 m korkeuden asemalta Skalnaté pleso as.(1751 m). (Ks. Kuva 2 alla). Koko reitti ylittää tässä ajassa 869 m korkeuden.

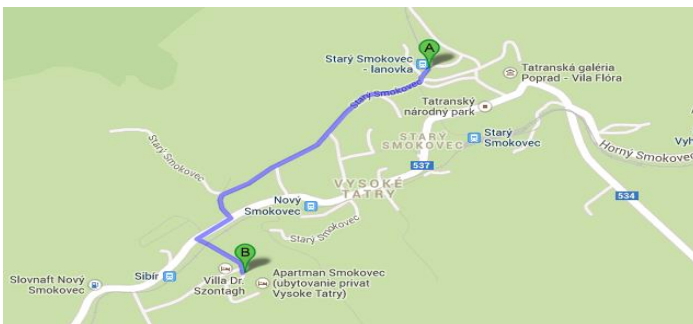
Reitin toisessa päässä käytettiin nk. Hrebienokin nk. kaapelijunaa (ground cable way/ lanovka (slovakiksi))
Ks. Kuva 3. alla, juna-asemat ovat 1025 -1480 m korkeudessa.

Kuva 2. Lanovka / hissi Tatr. Lomnicasta

Kuva 3. Hrebienok kaapelijunarata

Kuva 4.

Hrebienok junalta kävely majoituspaikkaan ks. kuva 4. yläpuolella. Matka kestää n. 15 min ja on n. 1,3 km pitkä.

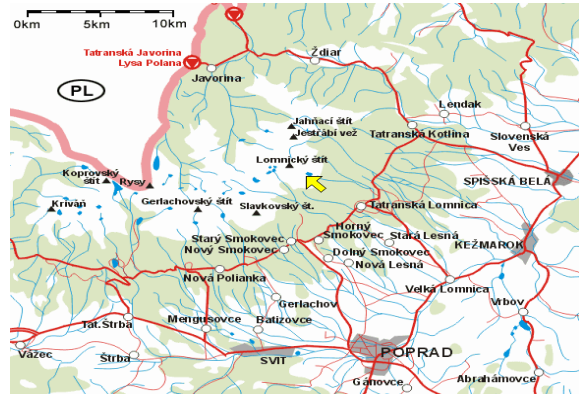
Vinkkejä

Reitin voi liittää jatkoreitteihin Skalnaté Pleso jäätikköjärven ympärille ja/tai Lomnický štít huipulle 2634 m, jossa on ravintola Dedo ja ainutlaatuinen näköalapaikka koko Tatrojen yli.

Ks. kuva 4 alla tai hissien sijainti kartalla Kuva 5.

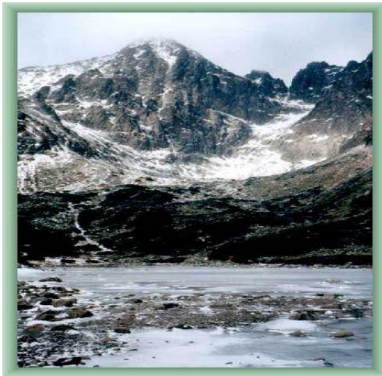

Kuva 4. Toinen hissi Lomnickýn huipulle

Kuva 5. Hissien sijainti kartalla – keltainen nuoli

Skalnaté Pleso on jäätikköjärvi (Ks. Kuva 6.) jonka ympärillä on infotauluja ns. opetuspolku ko. alueen luonnon elämistä ja kehityksestä. Mäellä on sää-asema (Ks. Kuva 7. Observorium SR,)

Kuva 6. Skalnaté Pleso / jäätikköjärvi

Kuva 7. Sääasema ja tähtitieteellinen observatorio/
Observorium SR (perustettu v 1943)

Kartat ja oppaat

Karttoja saa yleensä ostaa alueen hotelleilta, kirjapisteistä ja kioskeista. Internetissä on monta vaihtoehtoa suuremmasta laajempaan reittivalikoimaan. Esim. <http://www.tatry.net/maps/>

Linkit

Tatranská Lomnica-Skalnaté Pleso-Lomnický štít hiihtohissi:
<http://www.visitslovakia.com/vylet-lanovkou-na-lomnicky-stit/> ja
<http://www.lanovka-tatranska-lomnica.cz/popis/>

Ylä-Tatra vuoriston julkisliikenneinfo: <http://www.slovenske.cz/vysoke-tatry/uzitecne-informace.html>
Hrebienok reitti/köysijuna: http://www.slovenske.cz/objekty_sk/data/ski/hrebienok/mapa.jpg (talvi)
Reittihaku: <http://www.slovenske.cz/vysoke-tatry/pruvodce.html>

Lähin matkailupalvelu

Starý Smokovec TURISTICKÁ INFORMAČNÁ KANCELÁRIA
Dom služieb P.O.Box 7, 062 01 Vysoké Tatry
tel.: +421 (0)52-442 3440, e-mail: smokovec@tatryinfo.eu

Tatranská Lomnica TANAP informačné centrum
tel.: +421 (0)52-446 7951
TURISTICKÁ INFORMAČNÁ KANCELÁRIA
tel.: +421 (0)52-446 8119, e-mail: lomnica@tatryinfo.eu

Ylä-Tatra vuoristo www.tatry.sk, www.vysoketatry.sk

Tatry Network: tatry.net - tanap.sk - tatry.org - tatry.region.sk - tatraguide.com - poprad-tatry.sk

Kahvilat ja ravintolat ym. palvelut

- Skalnate Pleso: <http://www.vt.sk/en/activities/bars-restaurants/restaurants/panorama-restaurant/>
- Lomnický Stit: <http://www.vt.sk/en/activities/bars-restaurants/restaurants/cafe-dedo/>
-
- Skalnatá chata: <http://www.vysoketatry.com/chaty/schata/schata.html>
- Zamkovského chata: <http://www.vysoketatry.com/chaty/zachata/zachata.html>
- Rainerova chata: <http://www.vysoketatry.com/chaty/rchata/rchata.html>
-
- Bilikova Chata: http://www.bilikovachata.sk/html/html_EN/BilICH_EN_1b.html
- Hrebienok: <http://www.vt.sk/en/activities/bars-restaurants/restaurants/snack-bar-hrebienok/>

YLEISET REITTIMERKINNÄT SUOMESSA JA SLOVAKIASSA

	SUOMI - FIN	SLOVAKIA - SVK
MERKISTÖN YLEISTIEDOT		
Merkkipaikka	Puut, pyliväät (nauhat, maali tai merkkikyyti)	Karttataulut, suuret kivet, puut ja nuolipyliväät risteyskohdassa
Väri	Vaihtuu vaativuuden mukaan	Perusmerkki kahden valkoviivan keskellä
Tunnus	Vaativuuden mukaan: helppo, keskivaativa, vaativa ympyrä, neljö, kolmio ja pyörätuolireitti	karttamerkityn reitin mukaan (neljän väriä), karttaväri-merkki 10x10cm punainen, sininen, vihreä ja keltainen reittiväri
Merkinnäen sijoittaminen	n. 180 cm korkeus/ puu tai pyliväs/ nauha tai maali erilaisia kuvioita; siisti, näkyy hämärässä/sateessa molempiin menosuuntiin, haarapaikassa vittapyliväs Kansallispuisto, metsäpalovaara ym., kieltomerkistö	kivi, puu tai pyliväs silmien korkeudessa (yleensä), puuton alue: kivi/kallio aina sama, reitin värierottelu ja nuolipyliväät reitteen lähtöpisteissä molempiin menosuuntiin, 300 m välein tai lähem./risteys ja suunta Kansallispuiston nimi, valtion vaakuna ja selkeä kieltomerkistö
Muut taulut		
REITIN KULJETTAVUUS		
Vaativuusluokitus	reitin vaativuustason mukaan	ei ole tunnusta, samaa viivamerkityylä, vain väri muuttuu
Reitin tunnusmerkki	helppo /ympyrä; keskivaativa /neljö; vaativa /kolmio	ei selkeää vaativuustasolmoitusta, reitien erotus merkitään väreillä, punainen, sininen, vihreä ja keltainen reittiväri
	pyörätuolireitti merkitään erikseen	pyörätuolimerkintä uusissa kartoissa
	erilaisia kuvioita, siisti, näkyy hämärässä/sateessa	pysyy ja näkyy hämärässä/sateessa
	molempiin menosuuntiin, risteyspaikassa vittapyliväs	molempiin menosuuntiin, 300 m välein tai lähemmäs/ risteys ja suunta
Reitin pituus	viitta, tunnus ja km päämäärään	viitta ja arvioitu aika päämäärään
KOKEMUKSEN LAATU		
Saavutettavuus	hyvä	hyvä
Reitin pituus	6 km koko reitti (lyhyt, alle 10 km)	17 km koko reitti, vaellus 13km (keskipitkä 10-20 km)
Reitin profiili	korkeusero n. 43 m	korkeusero reitillä n. 760 m
Reitin pinta/kuikkukelpoisuus	kävely, pyöräily, sauvakävely	kävely, sauvakävely
	ks. LIITE 1	ks. LIITE 2
Kiertosuunta	jänareitti, voi kiertää ympyräksi tai tehdä toisinpäin	jänareitti, voi kiertää ympyräreitinä toisinkinpäin
Kulkuseloste	ks. LIITE 1a	ks. LIITE 2a
TURVALLISUUS JA VARUSTELLU		
Vinkit: Hyvää tietää	Bussi 32 tai oma auto	Reitille pääsee parhaiten juna- ja hissilikenteen mukaan
Vaarat maastossa	pitkospuut, näköalatornin portaat, rantakalliot	lyrkkä ja pitkä alastuoloreitti, kompastumisen vaara
Kehittämissuunnitelma	opasteiden lisääminen ja reitin mahdollinen laajentaminen	toimii hyvin, mutta kehitetään uusilla opastetaululla